

OOSTVLAAMSE ZANTEN

algemeen tweemaandelijks tijdschrift
voor volkskunde

XLIX - 1974 - 5

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 42, B 9000 Gent en op de bibliotheek: Kraanlei 63, B 9000 Gent.

1. Oostvlaamse Zanten, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt: 15e, 19e jg., 21e tot en met 31e jg., 33e tot en met 47e jg., tegen 200 F per jaargang. Losse nummers ook van de jgg. 1-19 zijn nog beschikbaar tegen 55 F per nummer. Jaarboek 1945 (jg. 20) van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen: 159 F (leden 106 F). Inhoudstafel op Oostvlaamse Zanten Jg. I - Jg. XXV, door F. VAN ES: 55 F (leden 42 F). Idem II (Jg. XXVI - Jg. XXXV), door F. VAN ES: 45 F (leden 35 F).
2. Geïllustreerd Feestnummer (lustrumnr.) Prijs: 30 F (leden 23 F) + 7 F porti.
3. Survivances du Passé, door A. MARINUS (8 p.). Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
4. Zur Entwicklungsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
5. Osschaart door F. VAN ES (overdruk 1945), 28 blz. Prijs 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
6. 2e Lustnummer 1930-1935. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
7. Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten, (over het teelingspel) door Emile ANDELHOF. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 7 F porti.
8. Het ontstaan van de Julius-Caesarfeesten te Velzeke-Ruddershove, door J. en M. JANSSENS-BUYSE. 1940, 10 p., 1 lied. Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
9. Het Curieus en Vermakelijk Namenboek, door Em. ANDELHOF. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
10. Folklore en Onderwijs, door L. HOSTE. Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
11. August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken, door Fr. DE COSTER. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
12. Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur, door F. VAN ES. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
13. De Wetterse Reuzen, door Lic. M. DAEM. Prijs: 30 F (leden 22 F) + 5 F porti.
14. Sagen uit Noord-Oost-Vlaanderen, door Dr. G. DE MEYER. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
15. Een Teelingspel in Gent, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs: 30 F (leden 22 F) + 7 F porti.
16. Spelen mijner Jeugd, door L. LIEVEVROUW. Prijs: 80 F (leden 60 F) + 10 F porti.
17. De levende Folklore van het Gewest Balegem, door M. BROECKHOVE. Prijs: 70 F
18. Kantwerkstersclub St. Katerijne - Kursus Stropkant, 1e Leerjaar: 185 F + 7 F porti.
19. Doods-, Begravenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde, door J. PIETERS. Prijs: 150 F (leden 110 F) + 10 F porti.
20. Het Volksleven te Wieze. 1900-1950, door J. VAN HAVER. Prijs 150 F (led. 110 F) + 10 F porti.
21. Inventaris der Apothekerspotten opgesteld in de « Apotheek uit de XVIIIe Eeuw Mus. v. Volkskunde Gent) door L.J. VANDEWIELE, 1951, 12 blz., 4 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
22. De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde, door H. VAN HESE. Prijs 150 F + 10 F porti.
23. De folklore van de Hop in Vlaams-België, vroeger en nu, door Cl. VANHOUCKE, Prijs: 200 F (leden 150 F) + 10 F porti.
24. Het Sterrelied in het Gebied van Dender en Schelde, door J. DE VUYST. 1968, 175 blz., 189 liederen en 50 mel., (mit einer deutschen Zusammenfassung). Prijs: 250 F (leden 180 F) + 10 F porti.
25. Ernest Van den Driessche. Schilder van ons Volksleven, door R. VAN DER LINDEN, 1968, 32 blz. (op kunstdrukpapier), avec un résumé en français. 2e druk, Prijs: 75 F (leden 55 F) + 7 F porti.
26. Catalogus Tentoonstelling 125 jaar Gentse Feesten, juli-augustus 1968, 44 blz. Prijs 50 F (leden 40 F) + 7 F porti.
27. Kinderzang uit Zwijnaarde, door Dr. L. GELBER. Prijs: 70 F (leden 50 F) + 5 F porti.
28. Lodewijk Lievrouw herdacht door F. DE COSTER. 1952, 12 blz., 1 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
29. De Vinkensport in Vlaanderen (avec un résumé en français). 1969, 165 blz., 42 ill. 3 tek., door M. BROECKHOVE. (Nr. X van de uitgaven van het Alfons De Cockfonds). Prijs: 300 F (leden 200 F) + 10 F porti.
30. Van het cijnskiesrecht naar het algemeen meervoudig stemrecht (mit einer deutschen Zusammenfassung) door Albert BRACKE. 1970, 52 blz. 11 ill. (Nr. 31 van de Uitgaven van de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen) Prijs: 100 F (leden 80 F) + 5 F porti.
31. Bibliografie Renaat van der Linden, door R. BERCKMOES, 1971. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
32. Kantwerkstersclub St. Katerijne - Kursus Stropkant 2e leerjaar: 185 F + 7 F porti.
33. Kantwerkstersclub St. Katerijne - Kursus Cluny 1e leerjaar: 185 F + 7 F porti.
34. Huldebetoon E.H. Gabriel Celis gevolgd door zijn Bibliografie samengelezen door F. VAN ES. 1954, 20 blz., 1 ill. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 5 F porti

(Zie derde bladzijde van de kaff)

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
 ORGAAN V.D. KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN
 van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen
 en van het internationaal studiekomitee voor ommegangsreuzen

Redaktie: Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B 9620 Zottegem
 Redactieleden: Maurits Broeckhove, Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn.
 Ruil en Recensiedienst: Dr. R. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 63, B 9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

INHOUD

Prijs: 55 F

- G. SIMONS.** — St.-Margaretadevotie te Munkzwalm — St.-Blasius-Boekel
 (wijk Wijlegem) 158
- G. DE KEERSMAEKER.** — Slei'nse Zanten, Nieuwjaar in de goede oude tijd 161
- INTERNATIONAAL STUDIEKOMITEE OMMEGANGSREUZEN**
- M. DAEM.** — Groei, bloei en snoei in de Oostvlaamse reuzenfamilies 1971-'72-'73 177

ZOEKEN EN ZANTEN

- Zele. — Wassen en "wassesse". **Mevr. Cauwe-Famelaer** 172
- Baaigem. — Gazette van Baaigem. Spec. editie (1973). **M. Daem** 172
- Rare Patroonheiligen = Onnozele kinderen. **R. van der Linden** 173
- Striipen-Zottegem. — Volksverhaal = Stalkaars en kledde. **R. van der Linden** 174
- Zeveneken. — Volkstype Leta Plante. **F. van de Vijver** 174
- Munkzwalm-Dikkele. — Oude smidse. Brandmerken. **M. Daem** 174
- Munkzwalm-Dikkele. — Stekker voor aderlating van paarden. **M. Daem** . . 176
- Welden. — Merktekens op houtgereedschap. **M. Daem** 176

BOEKBESPREKINGEN

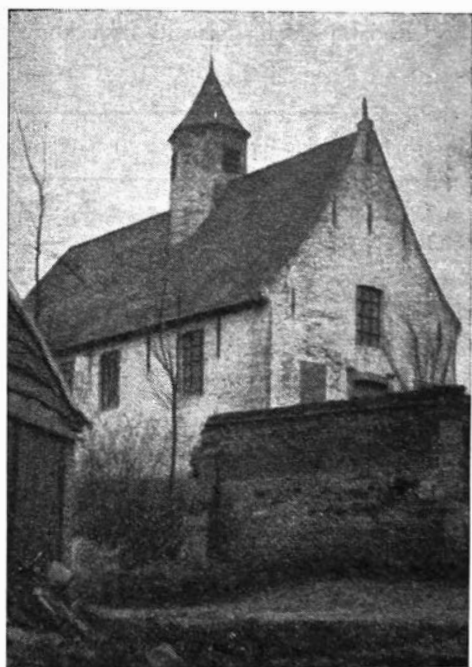
- A. VAN HAGELAND:** La mer magique. — **R. van der Linden** 166
- KATAL. A. VAN KEYMEULEN:** Les trésors monétaires modernes trouvés en
 Belgique 1434-1970. — **R. van der Linden** 168
- N. POBLOMME:** Ned. Volksk. Bibliografie, Deel XVI. Oostvlaamse Tijdschrif-
 ten (1823-1960). — **R. van der Linden** 169

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van v.z.w.
 Noordstarfonds, Gent en het Stadsbestuur van Gent

St.-Margaretadevotie te Munkzwalm – St.-Blasius-Boekel (wijk Wijlegem)

Steeds ieder jaar van 20 tot 28 juli heeft te Wijlegem de jaarlijkse bedevaart naar Sint-Margareta plaats. Tijdens deze "noveen" komen de gelovigen uit de omgeving(1) naar de kapel, gelegen op een heuvel, nabij een grote kouter tussen Sint-Denijs- en Sint-Blasius-Boekel.

Deze heilige met een draak wordt in dit verlaten oord op biezondere wijze vereerd en aangeroepen door zwangere vrouwen, tevens om genezen en bevrijd te worden van kinkhoest. Godsdienstige voorwerpen betreffen-

De St.-Margaretakapel te Wijlegem

De H. Margareta, maagd en martelares, patrones van Wijlegem. Sanctje, staalgravure 19e eeuw.

(Volkskundemuseum Antwerpen
nr. MF(A) 10.909)

de haar erediens: wit-metalen medailles, offerkaarsen, een litanie ("sanctje" betiteld) kan de pelgrim verkrijgen in een vroegachttiende eeuwse hoeve, tegenover het bakstenen "zaalkerkje"(2).

(1) Priester en gelovigen gebruiken hier de term "noveen". In feite betreft het een "oktaaf". De bedevaarders komen vooral van Meilegem, Munkzwalm, Nederzwalm, Paulatem, St.-Blasius- en St.-Denijs-Boekel en St.-Maria-Horebeke.

(2) Cf. L. REAU, *Iconographie de l'art chrétien*. Paris, 1958, III, 2, blz. 877-880.
Op de aluminiumkleurige medaille komt voor, recto: de H. Maagd (torso) met als randschrift "O Marie mère de miséricorde P.P.N." en verso: de H. Margareta

Wijlegem is steeds een gehucht van Sint-Denijs-Boekel geweest. Geestelijk behoort het tot de parochie Sint-Blasius-Boekel.

In 1108 wordt reeds een kapel voor Wijlegem vermeld. Sint-Bartholomeus was de titelheilige. Het patronaat was in handen van de St.-Pietersabdij te Gent.(3). In 1717 was de kapel toegewijd aan de H. Maagd. Het is niet bekend wanneer de H. Bartholomeus als patroon werd vervangen, wanneer Sint-Margriet de Madonna heeft opgevolgd (3a).

De H. Margareta werd door haar heidense vader en een jonge prefekt van Rome vervolgd om haar kristelijk geloof en haar konsekwente kuisheid. Zij werd gemarteld, gevierendeeld, in kokend water gedompeld en uiteindelijk onthoofd (290).

Zij wordt aangeroepen in barensood omdat volgens de legende een draak haar heeft ingezwolgen; zij droeg een kruisbeeld bij zich en hiermede opende zij de muil van de draak. "Ze was gelukkiglijk verlost". Daarom aanroepen de vrouwen "in gezegende toestand" haar voor een gelukkige verlossing.(4)

Het karakteristieke kerkje met zijn dakruiter vertoont een achttiende-eeuws uitzicht. De bidplaats moet volgens de aangebrachte datum ten jare 1788 hersteld zijn met materiaal afkomstig van het oorspronkelijk tempeltje.

Een gipsen beeld van een niet gespecificeerde heilige martelares stelt de patroonheilige voor. Vruchteloos zochten we naar een andere afbeelding van de "santinne" op het altaar, kommuniebank, doksaal en tochtportaal! Op de grafzerken in de kapel komt de naam Margareta niet voor.

De bedienaar van deze kapel, met zadeldak, was eens verplicht drie maal in het jaar de mis op te dragen om tien uur en er te prediken op het

(ligbeeld) met als randschrift "S. Marguerite vierge et martyre protectrice des mères et d. (es) enfants". Diam. med. : ± 2 cm. De litanie draagt als titel: "Levensschets & litanie/van de/Heilige Margareta/Maagd en Martelares/patrones van/Wijlegem (St-Blasius Boekel). Z.p. & dr., 8 blz. Na de levensschets: "Vidi Gandae, II Aug. 1886/F. De Vos, Can. Lib. Cens.". Na de litanie: "Vidi Gandae. 7 Martii 1855/J. Tollenaere, C.L.C."

(3a) Dr. El. DHANENS, *Kunstpatrimonium in Oost-Vlaanderen Deel VII, Sint-Denijs-Boekel*. Zie R.v.d.L. *Kunstpatrimonium in Oost-Vlaanderen*, OVZ XLVIII (1973) 197-200.

(3) L. REYNTENS, *Het parochiedomein der Gentse Sint-Pietersabdij tot de XIVe Eeuw*, UNIVERSITAS CATHOLICA LOVANIENSIS, SYLLOGE EXCERPTORUM E DISSERTATIONIBUS AD GRADUM DOCTORIS IN SACRA THEOLOGICA VEL IN IURE CANONICO CONSEQUENDUM CONSCRIPTIS, Tomus XXI (1949-'50), fasc. 4 — Leuvense Universitaire uitgaven 1950, p. 15, 27.

(4) R. VAN DER LINDEN, *Bedevoartvaantjes in Oost-Vlaanderen*. Ledeberg-Gent, 1958, blz. 239.

naamfeest van de H. Stephanus (26 december), op tweede Paasdag en op het naamfeest van Sint-Margareta (20 juli), waarop de priester ook de vespers met lof diende te zingen.

Daar Wijlegem geen doopvont rijk was, werd het doopsel toegediend in de respektieve parochiekerken(5). Huwelijken en begravingen werden wel te Wijlegem ingezegend en verricht(6).

Tijdens de oktaaf van 20 tot 28 juli leest nu de pastoor van Sint-Blasius-Boekel er dagelijks, voor weinig talrijke gelovigen, de H. Mis. De eucharistieviering op het feest van de "patronesse" (20 juli) wordt door talrijker gelovigen bijgewoond; toch is dan de kapel nog niet helemaal met bedevaarders gevuld. Deze pastoor draagt ook nog de H. Mis, op één van de drie Kruisdagen, d.z. de drie vastendagen vóór Hemelvaartsdag, op.

De pastoor zegent er dan met de reliekmonstrans van de H. Margareta die uit 1758 dateert, een werk van P. Van Deuren, gemerkt met de Mechelse stadskeur. Op de overige dagen laten de bewoners van de "gesloten boerderij" rechtover het godstempeltje de schaarse pelgrims het osculatorium van Sint-Margareta zoenen. Een druksel met afbeelding van de heilige is niet voorradig.

Wijlegem heeft nog immer zijn eigen kerkhof, gelegen rond de kapel. De uit bak- en natuursteen samengestelde kerkhofmuur is getooid met een wapenschild van de Gentse Sint-Pietersabdij: drie sleutels op een ovaal schild(7). Vandaag de dag kunnen de bewoners van de "wijk", indien zij daarom verzoeken, nog begraven worden op dit kerkhof, dus "in de grond der vaderen".

Dit jaar stopte o.m. vlakbij de "Sint-Margrietkapelle" te Wijlegem een auto van het type "Jaguar". Een mooi geklede vrouw ging driemaal rond de kapel; zij bezocht niet de hoeve waar de reliekhouder wordt bewaard. Blijkbaar wordt ook thans nog de grote eenzaamheid van de plaats gewaardeerd.

G. SIMONS

(5) Te Rozebeke (1754) en te St.-Blasius-Boekel (1792). Kapellen en hoeven werden bij voorkeur opgericht nabij een bron, zo trof men vlak naast de kapel een bron aan: de St.-Margrietbron. Men wijdde haar water door het indompelen van de reliekhouder van de H. Margareta.

(6) Wijlegem bezat zijn eigen huwelijks- en overlijdensregisters. In 1792 telde het 80 zielen; in de periode 1752-'68 waren hier 22 sterfgevallen!

(7) De goederen te Wijlegem van de St.-Pietersabdij (\pm 100 Ha) werden in de Franse periode openbaar verkocht. Eén partij bleef onverkocht: het "Margrietgoed"! maar in 1829 werd dit goed door het Hollands bestuur geschonken aan de kerkfabriek van St.-Denijs-Boekel onder voorwaarde dat zij de St.-Margaretakapel in goede toestand zou houden. Het Margrietgoed had een oppervlakte van 50a en 50 ca. Zegspersoon: A. De Zaeytyd, pastoor te St.-Blasius-Boekel.

Slei'nse Zanten ⁽¹⁾

Nieuwjaar in de goede oude tijd ⁽²⁾

Reeds op oudejaarsavond hing er al iets van het feestelijke van de volgende dag in de lucht. 't Werk was gedaan, de beesten hadden hun bekomste gehad; en daar stond, als wij in huis kwamen, de tafel al gereed gedekt. Gestooftede petaters of kazakskes, men 'nen boterham, geen zwarte, geen engelken mee een duvelken⁽³⁾ deze keer, maar 'ne vollen tarwen, met daarbij, als we geslacht hadden, een schelleken hoofflakke, en 'ne pot koffie. Daarna zouden wij ons nog aan een teil zoete-melke-pap — boekweipap mee kluiten — kunnen weldoen. Het eten gedaan, de tafel afgekraamd, de paternoster en het avondgebed gelezen, en de kaarten kwamen boven. Maar een late zitting mocht het niet worden, want 's anderdaagsmorgensvroeg moesten we naar de kerk. Om halfnegen trokken wij naar bed. Maar eerst kregen we nog een tas warme theemelk — zoete melk met gestampte kaneel in en suiker — en elk 'ne mastel gebreed mee boter.

— Wie gaat er morgen d'eerste zijn om Nieuwjaar te wensen ? zeiden wij tegen elkander.

— 'k Zal ekik wel d'eerste zijn, zei ons moeder.

— Nee, wij ! riepen wij terug.

En zo togen wij al in volle nieuwjaarsstemming ons logie⁽⁴⁾ binnen. 's Nachts in bed ons Zulma tegen mij :

— Wacht, 't ga slaan, ge moet tellen !... — ôh ! 't is nog maar elve !

Tegen dat 't twaalf was, stond moeder in de kamer :

— Allé, zei ze, 'k wens ulder allemaal e' goe' Nieuwjaar, e' lang leven en e' zalig sterven ! — En nu ga'k gauw nog een beetje slapen.

Maar wij : wacht moeder, riepen wij, we gaan vader ook e' gelukkig Nieuwjaar wensen !

Wij uit ons bed, en op ons blote voeten naar vader toe :

— Vader, e' goe' zalig Nieuwjaar, zulle !

En vader, de goeie man :

— Allé, van de gelijken, zulle ! En ziet da' ge brave zijt ! 't Es t' hopen da' men gelukkig meugen zijn van de jare.

(1) Zanten uit Sleidinge.

(2) Het verhaal werd rechtstreeks opgetekend uit de mond van onze zegspersoon : M.M., 83 jaar oud, stammend uit een kroostrijk gezin van kleine koeiboerkenaars op de wijk Volpenswege te Sleidinge, en aldaar destijds in dienst bij een landbouwer tot haar 41e jaar. Valt het als geheel wat langdradig en niet steeds samenhangend uit, zoals volksmensen nu eenmaal vertellen, toch geeft het een goed beeld van het eenvoudig in armoede leven op het land, einde van verleden eeuw.

(3) Een sneetje tarwebrood samen met een sneetje roggebrood.

(4) Slaapstel.

Maar ons Zulma was er lijk den duvel bij :

— We zullen toch wel wa' krijgen van ô, zekere ?

— Ja-jaag, zei vader, morgen zulde wat hên.

Op deze belofte trokken wij welgemoed terug naar bed, en sliepen weldra in.

Als 's anderdaagsmorgens vader van de kerk thuiskwam, ging hij grootmoedig in zijn vestzakje en kregen wij elk 'ne frank. Wij content en naar ons moeder toe :

— Moeder, w'hen van vadere 'ne frank g'had : we krije' wij van ô ook wel 'ne frank, zekere ?

— Nee, kinders, zei ze, 'ne frank, wa' peisde wel; maar van den achternoen, a' men koffie drinken, krijg'd' allemaal een korentestutte.

Dat was onze nieuwjaar.

's Avonds, als we gedaan hadden mee voeren, grote kaarting. Onderwijl nam moeder een platiene, liet er wat boter op bruinen, en lei er voor elk 'ne schonen appel op. Dik bestrooid met meelsuiker, liet ze die in den oven stoven, tot ze lekker bruin zagen, en zette ze daarna met een schijfken op, vanachter op het vuur. Als 't kaarten gedaan was, plaatste moeder telloorkens op tafel en elk kreeg zijn part.

Dan allemaal gauw nog bij de stoof geschoven, om ons nog eens uit te kloesteren, en naar bed.

— Vader, moeder, e' kruisken !...

En weg waren we. Nieuwjaarsdag was alweer voor de zoveelste keer voorbij.

Toen ik nog bij Miel W. in dienste was⁽⁵⁾, hadden wij ook eens oudejaarsavond gevierd. We hadden de avond doorgebracht met kaarten en ganzenspel, en zaten ons samen nog wat uit te warmen rond de haard.

— Allé ! Om 't eerste Nieuwjaar wensen, morgen, zei ik.

— Ja, zei Miel, om 't eerste Nieuwjaar wensen.

— Hawel, ik ben belingd, ⁽⁶⁾ zei ons Mad'leine ⁽⁷⁾.

Zegt Zulmatje ⁽⁸⁾, als we een tijdje in bed lagen :

— Heé 't nog nie' geslagen ? Zeu 't nog geen twaalve zijn ?

— Neen 't, zei'k, maar ge moet stille zijn, vader zou 't kunnen horen.

— Allé, zei Mad'leine, 't twaalve toe !

En ik uit mijn bedde.

Daar was daar geen licht in huis, alleen maar een klein pieterken. Maar Miel had zijne zetel stillekes voor 't deurgat geschoven. En ik lopen... bots op die zetel !

⁽⁵⁾ Zegspersoon vertelt nu uit haar diensttijd.

⁽⁶⁾ Benieuwd.

⁽⁷⁾ Zuster van zegspersoon samen met haar in dienst op hetzelfde hof. Beide meisjes waren er in dienst getreden, toen de moeder van het gezin gestorven was, en de landbouwer met zijn vijf jonge kinderen was achtergebleven.

⁽⁸⁾ Jongste dochtertje van de landbouwer.

— Aai, riep ik, die stomme zetel, die staat hier nu nog in de weg !

En Miel was wakker.

— Allé ! E' zalig en gelukkig Nieuwjaar, zulle ! riep hij.

En hij lachen. Zo was hij van eigens de eerste geweest.

En 's anderdaags, aan al die Nieuwjaar kwamen wensen, hij vertellen hoe hij mij vastgehad had.

Nadien heb ik nooit meer om 't eerste Nieuwjaar gewenst : ik had er mijn goeste van.

Alle jaren kregen wij thuis van ons bakkers voor onze Nieuwjaar een korentenbrood. Een groot wit brood van twee kilo vol korenten : een van Thuur Goethals, en een van Amelinckx, een bij Staf Impe en een bij Krakera.

Bij Amelinckx kregen wij, kinders, bovendien nog 'nen duim. Dat was zo lijk 'nen bezekoek, maar in de vorm van een wante met 'nen duim aan. In de andere winkels kregen wij niets, buiten ne keer 'ne lekkerkoek die ons moeder zou gekregen hebben.

De arme mensen kwamen dien dag ook bij ons Nieuwjaar wensen. Ida en Roos'lie Stoffee die neven ons woonden, Mieneka Kadasters en Maria Peire, en andere ou' wijvekes die alleen zaten.

Mijn moeder gaf hun dan 'nen boterham en een schelleken hoofflakke of een eindeke worst, en dan zaten ze zich achter de stove wel te doen. Daarna kregen ze nog een hoeksken hoofflakke uit de kom gesneën, om mee te dragen naar huis.

— Mieneka, zeiden ze dan bij 't weggaan tegen ons moeder, Mieneka, gij brave slore, gij zij' wel bedankt, zulle !

En zij welgemutst voort.

Veertien dagen voor het Nieuwjaar schreef de zuster in de school een nieuwjaarsbrief op 't bord.

Eerst moesten wij die leren opzeggen alegare.

De zuster vroeg dan wie er allemaal een nieuwjaarsbrief moest schrijven : voor peetjen, voor meetjen, voor d'ouders, hoeveel nieuwjaarsbrieven wij moeten hebben en welke. Er waren er van een halve kluit van een kluit en van een kwartje. Die van een halve kluit waren kleine met een roosken op ; die van 'ne kluit waren groter en beter ; met een heiligheid op ; die van e' kwartje vouwden open lijk 'nen brief, en daar stond een schone heiligheid op die ge kondt opentrekken. We moesten ons geld meebrengen. Elk kreeg dan zijn nieuwjaarsbrief, en wij moesten de tekst van t' bord afschrijven. Natuurlijk was er algauw de ene en de andere die een plek op hunnen brief maakten. Die moesten dan maar geld meebrengen om er 'nen nieuwen mee te kopen.

Als alles afgeschreven was, moesten wij voor de zuster komen staan, onzen brief af te lezen en hem te leren afgeven. We moesten buigen en lezen, het blad omkeren en dan terug omkeren om hem af te geven. Maar we kregen hem nog niet mee. Ze lei ze allemaal schoon in een mandeken

't hope, want ze moest ze nog nazien, zei ze, en verbeteren. Vlak voor Nieuwjaar moesten wij een proper papier meebrengen om hem in te steken, en zo droegen wij hem voorzichtig mee naar huis. Daar ging hij 't schof in. Daar lagen er dan een hele hoop: van ons Zulma enen, van ons Mansken enen, van onze Remon... Maar in de jongensschool maakten ze er niet zoveel pretten (9) van.

Wij thuis hebben nooit vader en moeder 'nen nieuwjaarsbrief geschreven. Met zo 'nen hoop volk, en voor elk 'ne kluit, ge kunt peizen! Maar voor peetje en meetje wel.

Alvoren in 't Nieuwjaar ging moeder met de jongers(10) naar Gent. Nonkel Tjaak was peetje van ons Mansken, Camiel(11) peetje van Mad'leine, nonkel Louis peetjen van Zulma, en tante Mie was het meetje van Mad'leine. Ze woonden allemaal in de stad.

Eerst gingen zij bij nonkel Tjaak, dan bij de andere. Bij tante Mie bleze eten. Mad'leine kreeg van haar meetje altijd een bijzondere nieuwjaar: een schoon kleed, een schoon roze roksken dat zij zelf gebreid had, of wat dingen van haar dochterken. De anderen kregen van hun peetje vijf frank of zo. Allé, ze kregen allemaal wat.

Ik ging met Ida Mellinck, ons nicht, bij mijn peetje op Sleine in 't Schoonhoek. Wij gingen er henen de zondag ne Nieuwjaar. Naart, hare zoon, ging ook mee, want 't was ook zijn peetjen. 'Nen nieuwjaarsbrief had ik niet mee, want ik kon nog niet schrijven, en Naart had er ook genen mee. Maar wij zeiden zoals wij geleerd hadden:

- Peetjen, e' goe zalig Nieuwjaar, e' lang leven en e' zalig sterven.
- Ook zovele, zei Peetjen, en hij was content.

We kregen dan 'ne lekkerkoek, zo 'ne langen mee suiker op, en mee e' grote schild(12) in 't midden, beschilderd met groene bladerkens rondom en e' rood blommeken in 't midden. Dan kwam de koffie op tafel met tarwebrood en gedroogde worst, en om te eindigen een korentenboterham. Daarna gingen wij wat spelen in den hof. Maar tegen de vieren begost het al te dumsteren.

— Kom, kinders, zei Ida, 't wordt tijd da' men naar huis gaan. Tegen dat we thuis waren, was 't al volop donker.

Toen ik wat ouder geworden was, zei Peetjen tegen mij:

— Luister eens, zei hij, ge zijt nu al wa' groter, ge gaat al naar de leringe, ge krijg' nu gene lekkerkoek nie' meer.

Van toen af kreeg ik maar een half franksken meer.

En toen ik mijn eerste Communie(13) had gedaan, kreeg ik gene nieuwjaar meer.

(9) Spel, beslag.

(10) De kinderen.

(11) De oudste jongen van het gezin reeds te werk gesteld bij nonkel in de stad.

(12) Patacon.

(13) Na de plechtige Communie. Inderdaad, in die jaren was de plechtige Communie van de kinderen ook hun eerste Communie.

— Kijk, zei moeder tegen mij, g'he' nô ô eerste Communie gedaan, ge moet ô peetjen nô zelf 'ne nieuwjaar meedragen.

— En wa' moet ik hem meedoen, vroeg ik.

— Wel, draagd'hem e' paksken toebak mee, met een puppe.

En ik kocht van mijn spaarcenten een tipzaksken boerentoebak van 'ne kluit en een van die stene pupkens van 'nen halve kluit.

— Peetje, zei ik, da's veur ô!

En zijn ogen blonken van contentement.

— Ha, da's wel, zei hij, daar ben ekik content van, zi!

Tenden de nieuwjaarsmaand, als de dagen al wat begonnen te lengen, ging ik met mijn moeder naar meetjes op Ertvelde. Zij woonden op 't dorp, vlak bij de kerk. 'Ne kruidenierswinkel en 'ne stoffenwinkel terzeldertijd.

Eerst moest ik mijn nieuwjaarsbrief aflezen — Ah ja, 'k koest ekik hem vanbuitene!

— Kijk, zei moeder, as ge daar zijt, en ze zei de woorden die ik zou uitspreken, moet gij hem omkeren.

Al zeg ik het zelf, ik deed het perfect, en met een schone reverentie gaf ik mijnen brief af.

't Was tegen de noen en we gingen eten. Dan kreeg ik mijne nieuwjaar. Nu eens was het e' koeponneken om een slabbe uit te maken, dan weer iets anders. Zeker jaar kreeg ik zelfs een rood hoedje, dat zo al achter stond. Want meetje verkocht ook hoeds, en van die zwarte mutsen met een schoon gepijpt lintjen in, en een zwart pluimken of blommeken op, en met schone zijden binders. Ze maakte dat allemaal zelf.

— En ik gaan ô e' stuk chokela geven, zei nonkel Henri dan op zijn beurt, da's van mij veur ônen nieuwjaar.

Wat waren wij daar altijd welgekomen bij meetjes! 't Was elke keer feest! 's Noens tomaatsoepe en een konijn mee petaters, en daarna een appeltaartsen. En vooraleer we voortgingen kregen we nog boterhammen mee kaas, echten Hollandsen kaas, en een korentenboterhammeken!

Zekere keer mocht ons Mansken meegaan.

— Ziet da' g'ô manieren houdt, had moeder bij 't heengaan tegen ons gezeid, ziet da' ge zo niet zit t' eten zulle!

Nu moette weten, ons Mansken was nogal 'nen bek. Aan tafel 's achternoens was 't weer boterhammen mee kaas. Als wij er twee grote geten hadden, dierven wij niet meer.

— Allé, zei tante Liesken, mijn meetjen, eten kinders!

En nonkel Henri:

— Allé toe, nog een boterhammeken. Durfde nie' eten, dan?

En ons Mansken:

— Ons moeder hee' gezeid, da' we nie' veel mochten eten!

— Wel, wel, wel, zei nonkel Henri, 't steekt nu toch op geen boterhammeken, zekere!

En tante Liesken :

— En es da' waar, Mieneka, hedde gij da' gezeid ? Ha, da' zijn nu streken, da' die kinders nie' zou'n meugen eten !

En ons Mansken eten !

Maar onderweg in 't naar huis gaan, moeder kwaad !

— Gij moet nie' meer meegaan, zulle, zei ze tegen ons Mansken, van ô haal ik niets as schande !

En Mansken nijdig op mij omdat moeder mij daarna belofte(14), en om mij te treiteren :

— Ja, zei ze, z' hee' heuren nieuwjaarsbrief maar omgekeerd, as z'al gedaan had mee lezen !

Georges De Keersmaeker

BOEKBESPREKING

Albert van HAGELAND, La mer magique. [Oorspronkelijke titel : *De magische Zee.* Vertaling en aanpassing door Jacques Finné.] Uitg. Gerard & Co, Verviers. Distributiedienst voor Frankrijk : Inter-Forum, Parijs; voor Canada en de Verenigde Staten : A.D.P., Montréal; voor Zwitserland : Spes, Lausanne. 1973, 256, 24 ill.(1).

Vlaanderen zendt zijn boeken uit ! Deze uitroep van vreugde welt op bij de beschouwing en lektuur van dit uitstekend werk. Waarom zouden we niet eens trots bekennen, dat volkskundigen van bij ons, ons werelddeel en ook de Verenigde Staten veroveren met hun werk, in plaats van te kniezen en te knutteren over uitgaven en verenigingen.

Albert van Hageland kan terecht roemen op een reeks merkwaardige uitgaven inzake volkskunde. Een loftrompet stijgt uit een onverwachte en onverdachte hoek bij de recensie van zijn werk over Ernest Claes : "Hoe ons volk in zijn gebruiken en in zijn sociale situaties door onze schrijvers gezien wordt... hoe de schrijvers degenen die naar voren treden uit hun sociale en regionale groep om over die groep getuigenis af te leggen... dat aan te tonen

is volkspedagogisch cultuurwerk... Tot die bedrijvigste Vlaamse volkskundigen van het ogenblik rekenen wij A. van Hageland..."(2).

In ons tijdschrift heeft hij menig artikel gepubliceerd, maar tweemaal een soort stunt uitgehaald, een keer toen hij het aandurfde (en van de redactie de kans kreeg) HET VLAAMSE VOLKSLEVEN in 1955 — Een folkloristisch Inventaris, op te stellen voor een heel jaar(3). De overdruk biedt een band van drieëntachtig bladzijden, en verstrekt een ongehoorde kans voor elk die het waagt het volksleven in al zijn facetten over een heel jaar te belichten. Een tweede keer haalde hij een prachttoer uit door de recensies van een reeks boeken te bundelen, op nationaal en internationaal vlak dan, onder de titel : Volkskundige Oogst(4).

(14) Loofde.

(1) In OVZ juli-augustus '58, XXXIIIe jg., 142 feliciteerde de redactie de toegewijde medewerker A. van Hageland, bij de bekroning van "De magische Zee" door de Kon. Akademie voor Taal- en Letterkunde. (dan nog in handschrift) met de driejaarlijkse Lode Baekelmansprijs voor het beste literair werk gewijd aan de zee. Uitgave door het Davidsfonds, Leuven, Keurreeks, Nr. 83 — 1961 — 3, 298, 11 ill, 16 buitentekstplaten.

(2) Paul Hardy, *Gazet van Antwerpen*, 30 juni 1959, *De wereld van Ernest Claes*.

(3) OVZ XXXI (1956) 83-101, 122-142, 153-176, 183-197, XXXII (1957) 30-33.

(4) *Volkskundige Oogst* 1962. OVZ XXXVIII (1963) 42-56.

La mer magique bevat vier delen : Introduction. I. Merveilleux océan. II. Pêcheurs loin du port. Conclusion. De inleiding konstateerde de (vroegere) geringe belangstelling voor het leven van schippers en vissers, in Vlaanderen én ook in Frankrijk. De wondere oceaan (of wonderen van de oceaan) bestrijken vijf terreinen : 1. Mers mythologyques. 2. Sirènes et moines de mer. 3. La galerie des fantômes aquatiques. 4. Fantaisies et réalités en haute mer. 5. Baleines et serpents de mer. De schippers ver van huis behelzen drie gebieden : 1. Le royaume des dunes. 2. Folklore et superstitions de terre. 3. Présages, amulettes, sorcellerie et vaisseaux fantômes.

De zee is een eindeloos vat van geheime machten en van machtige geheimen. Het volk aan de oevers en op de zee is een apart volk. Het ziet in de donkere woeling en eeuwige deining een hemel en hel van wondere wezens. Een ware vorser staat niet op afstand, maar leeft mee met zijn onderwerp : zee en schipper. Albert van Hageland en schipper worden één op en in en rond de zee. Hij peilt naar het verleden, vanaf de Egyptenaren en de Latijnse auteur Plinius Secundus en reilt en zeilt doorheen middeleeuwen en moderne tijden tot het heden. Dergelijk inzicht en overzicht betekent tegelijk, dat hij alle streken bestrijkt : in Deel I Ierland met zijn literatuur evenzeer als Gibraltar met de Zuilen van Herkules. Afrodite, Griekse godin van liefde en schoonheid, is geboren uit het schuim van de zee. Sirenen zijn meisjes met vogellijf en een visstaart. Zij lokken met zang en muziek de voorbijvarende schepen. Een eind verder treedt Jakob van Maerlant op met *Der natueren bloeme. Kludde* en *Roeschaard* halen vervaarlijke streken uit langs de kusten. Ook Lange Wapper

van Domien Sleeckx is van de partij. Ontstaan en opkomst, gedaante en verscheidenheid van ijzingwekkende figuren worden ontleed. In de Wonderen van de Oceaan ontmoet u evenzeer de kristelijke ikonografie als het Cruydtboek van Rembert Dodoens en de verklaring van Aristoteles voor het zeepaard. In Deel II bij de Schippers ver van huis en haven krijgt West- en Frans-Vlaanderen een rijke beurt met zijn rijkdom van legenden, sagen en voorstellingen. Een vaantje van Onze-Lieve-Vrouw ter Duinen van Duinkerke en een beeld van een garnaalvisser horen overigens bij de illustraties. Beelden van volksdevotie uit onze gewesten krijgen een plaats in de buurt van Griekse offers aan de zeegod Neptunus en van offers in het Tanganikameer aan een bepaalde geest. Zee-wijdingen krijgen een beschrijving van 1448 af.

Het boek is weids, rijk, en diep als de zee, wisselend als de woeling. Een studie die de Koninklijke Akademie voor Taal- en Letterkunde heeft bekroond en een weg naar het buitenland vindt, siert ons land en zeker de volkskunde.

Vlaanderen kreeg reeds tevoren kansen met volkskundige uitgaven op de internationale markt, zo met *Volksprenten in de Nederlanden 1400-1900*(5) waarvan de Italiaanse druk verscheen vóór de Nederlandse. Maurits de Meyer verdiende een dergelijke belangstelling ook dubbel en dik. Op internationaal vlak staan onze vooraanstaande volkskundigen zeker af en toe vooraan, zo Prof. Dr. K.C. Peeters als voorzitter van S.I.E.F.(6), met publikaties als internationaal geleerde, o.a. in *Brüder Grimm Gedenken 1963* Gedenkschrift zur Hundersten Wiederkehr des Todestages von Jacob Grimm(7), met *Der Einfluss der Brüder Grimm und ihrer Nachfolger auf*

(5) Belangrijk is dat Maurits de Meyer op de leeftijd van zesentwintig jaar reeds publiceerde zijn compendium *Les contes populaires de la Flandre* te Helsinki in Finland, als nr. 37 van de internationale reeks "Folklore Fellows' Communications". Renaat van der Linden, *Volksprenten in de Nederlanden*. Een cultuurbeeld van zes eeuwen II. OVZ XLVI (1971) 211-214, ill.

(6) R.v.d.L., *Ten huize van...* Prof. K.C. Peeters. OVZ XXXXV (1970) 218.

(7) N.G. Elwart Verlag Marburg, 1963, 405-420.

die Volkskunde in Flandern, in *Festschrift Matthias Zender* met (8) *Politische und volkstümliche Grenzen Am Beispiel des Opfers für schönes Wetter im belgisch-niederländischen Grenzgebiet. Probleme der Sagenforschung*, uitgave van de Kommission für Erzählforschung der Deutschen Gesellschaft für Volkskunde, bevat in 1973 drie bijdragen van Vlamingen: Karel C. Peeters, *Gruszwort*, Stefan Top, *Dämonologische*

Züge in Räubersagen, Alfons Roeck, *Der Werwolf als dämonisches Wesen im Zusammenhang mit den Plagegeistern*(9).

Vlaanderen zendt zijn boeken uit! Ook van Volkskundigen. Dat moet ons fier en gelukkig stemmen. Ook op internationaal vlak bestaat eens kans om te juichen.

Renaat VAN DER LINDEN

VAN KEYMEULEN, André, Kataloog, Les trésors monétaires modernes trouvés en Belgique 1434-1970. Brussel, 1973, 286.

Deze kataloog behandelt 201 nummers, een alfabetische opstelling van vindplaatsen van muntschatten. In de mate van het mogelijke verstrekt de samensteller de rubrieken: vondstomstandigheden, de muntschat, de plaats van bewaring, bibliografie. Voetnoten bezorgen eventueel rechtzettingen en commentaar i.v.m. verkeerde identifikaties en onnauwkeurigheden van vroeger. Eerst komt de beschrijving aan de beurt van de stukken aangemunt in de provinciën van de Zuidelijke Nederlanden, vervolgens in de prov. van de Noordelijke Nederlanden, in het prinsbisdom Luik en in de heerlijkheden van de Nederlanden, daarna de buitenlandse stukken.

Elke geografische onderverdeling bevat de stukken in kronologische volgorde, dan een rangschikking per muntslagplaats, per munttype en tot slot per datum van uitgifte. De kataloog eindigt in 1970, maar recentere vondsten die de vorsers in het Penningkabinet bestuderen, zijn evenwel nog in het repertorium opgenomen.

"Overzicht van de muntslag en de muntomloop in de zuidelijkelijke Nederlanden tussen 1434 en 1830" (33-57) bevat een nauwgezet historische kijk op de

muntverorderingen, -speciën, -types, gebeurlijk met gewichts- en/of gehalteverandering, wijziging van de beeldenaar en gewicht, de langzame eenmaking van ons muntstelsel, het gebruik van vroegere munten tegen aangepaste wisselkoersen, de talrijke termen, b.v. groten, mijten, vuurijzers, Griffioen, enz. De onstabiele muntpolitiek, de betrekkelijke kalmte in het muntwezen komen om beurt aan bod, met de variatie van de circulerende soorten zilver- en goudgeld, zogenaamde hagemunterij, lijfspreuk op munt, partikuliere muntsoorten naast koninklijke munten en dies meer.

Historische gebeurtenissen hadden verstrekkende gevolgen o.a. de invoer van zilver uit Amerika sinds 1540, zodat zwaardere speciën de dunne laat-middeleeuwse zilverstukken vervingen en dezelfde functie als goudstukken in het betalingsverkeer konden vervullen. Daardoor onderging de onderlinge verhouding tussen goud en zilver een aanzienlijke verschuiving. Een eerste koperen munt kwam in omloop in 1543. Van dergelijke biezonderheden wemelt de inleiding. Alleen dit "Overzicht..." is in het Nederlands gesteld. De andere punten zijn in het Frans geschreven. Jammer. Daar hapert etwat!

(8) Studien zur Volkskultur, Sprache und Landesgeschichte. Ludwig Röhrscheid Verlag Bonn, 1972, 82-98, 3 kaarten.

(9) Freiburg i. Breisgau, 1973, respektievelijk 9-10, 63-65, 139-148.

Achteraan treft de vorser registers aan die de opsporingen heel wat vergemakkelijken: de plaats van bewaring, stof waar de schatten gevonden zijn: vazen, aarde, ijzeren kastje in zoldering van pastorie, een boom, enz.; datering van de munten, arrondissement, index per staat en per prins, lokaliteit en plaats-

naam (b.v. Zandstraat - Herentals, Spiegelkaai - Brugge). De volkskundige die het muntwezen in zijn opzoekingen moet betrekken, krijgt hier voor Vlaanderen en omgeving een uitstekende gids en schat ter beschikking.

R. van der Linden

OOSTVLAAMSE TIJDSCHRIFTEN

Nederlandse Volkskundige Bibliografie. Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven onder leiding van Prof. Dr. K. C. Peeters. Deel XVI. Oostvlaamse Tijdschriften (1823-1960) door Lic. N. Poblome. Centrum voor Studie en Documentatie, Antwerpen, 1973, LXXI — 354 blz.

Bij tijdschriften rekenen we uitgaven die met regelmatige tussenpozen van een of meer maanden verschijnen. Hier krijgen we meer, want er zijn ook annalen of jaarboeken van verenigingen bij betrokken.

De auteur heeft dertig publikaties geëxcepteerd en ontleed. De alfabetische lijst staat vooraan. Dertig drukwerken beduiden en bevatten een wijdgespreide bron, in tijd en ruimte. Bij de lektuur van de inleiding springt opnieuw de hoogstaande waarde van deze uitzonderlijke reeks "Nederlandse Volkskundige Bibliografie" in het oog en in de geest!

De studie steekt van wal met de Bibliografie, waar naar mijn mening tweemaal een Huldeboek ontbreekt dat Prof. Dr. Paul de Keyser bij zijn zestigste verjaardag en Maurits de Meyer bij zijn zeventigste verjaardag ontving(1). Het hoofdstuk "De beoefening van de Volkskunde in Oost-Vlaanderen" steunt en stoelt vooral op artikels en overzichten van Fernand Van Es en op persoonlijke studie van N. Poblome. Hij schikt de stof in twee perioden. 1. Vóór 1914 met a. Teoretische werken van vier personen: August Gittée, Alfons de Cock, Isidoor Teirlinck, Amaat Joos en b. Tijdschriften: *Ons Volksleven*, *Volk en Taal*, *Vlaamsche Zanten*, *Waasch Idioticon*, *Nieuw Leven* voor het Arrondissement Aalst. 2. Na 1914-18 met a. Materiaalverzameling. b. Studie van de Materiële Volkskultuur. c. De jongste Verwezenlijkingen (1960). Elk overzicht vergt een indeling. We hadden graag een ruimer rechtvaardiging van de schikking vóór en na 1914 gewenst. Na de eerste wereldoorlog ontstaat een bloei. Akkoord. Provinciale diensten voor geschiedkundige en folkloristische opzoekingen (toenmalige naam) verschijnen in Brabant in 1921 en in Antwerpen in 1925. Dat feit volstaat niet als justifikatie. Andere factoren die weinig op de voorgrond treden, komen m.i. ook in aanmerking "Vlaanderen door de eeuwen heen" in 1911, '32, '51, 1970 (2), de volkskundige onderwerpen in de Vlaamse Filologenkongressen met een

(1) Album Prof. Dr. Paul de Keyser, De Jubilaris aangeboden bij zijn zestigste verjaardag, Gent, 1951, 200, 3 ill.

Volkskunde. Verzamelde opstellen van Maurits de Meyer. Uitgegeven naar aanleiding van zijn zeventigste verjaardag. Antwerpen, 1966, 229, 3 kaarten, 33 ill.

(2) Alfons de Cock, *Volkskunde, Vlaanderen door de eeuwen heen*. Door Frans Van Cauwelaert, A. de Cock, Jan Denucé, o.l.v. Max Roose, 1912, 192-260, 53 ill.

Maurits de Meyer, *Volkskunde, Vlaanderen door de eeuwen heen*. o.l.v. Jan Denucé en J.A. Goris, A'dam Elsevier, Brussel Standaard, 1932, 369-409, 44 ill.

van de hoogtepunten als in 1921 te Mechelen Maurits de Meyer, toenmalig sekretaris van de sekte Volkskunde, een tekst van Alfons de Cock († 2 maart 1921) voorlas. De stichter van de wetenschappelijke volkskunde in onze gouwen pleitte voor de oprichting van een Vlaamse volkskundige vereniging en voor een leerstoel Volkskunde aan de Vlaamse universiteit in 14-18 te Gent opgericht. De tekst was gedateerd 1 september 1918(3).

De volkskunde in Oost-Vlaanderen ziet N. Poblome in hoofdzaak in de werking van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, met diens publikaties, opzoekingen, prijsvragen, enz. Het beduidt een vleiende appreciatie voor de Bond en zijn Orgaan, maar het ideaal had erin bestaan indien de haak- en raakpunten met geschied- en heemkundige groeperingen meer aan bod waren gekomen.

De behandeling van de geëxcerpeerde tijdschriften in verband met de titel, het hoofdmotief, het plan van de inleiding, de afzonderlijke gegevens van elk tijdschrift met de bibliografische aanwijzingen dienen we, zoals voor de meeste delen van de Nederlandse Volkskundige Bibliografie als voorbeeldig te bestempelen. De auteur heeft op basis van de titel, het hoofdmotief en de inhoud, de dertig tijdschriften onder tien punten gerangschikt :

1. Volkskunde (1).	6. Kunsten (25-26).
2. Kunsten en Letteren (2-11).	7. Algemeen cultureel (27).
3. Archeologie & Geschiedenis (12-17).	8. Genealogie (28).
4. Heemkunde (18-21).	9. Muziek en Dans (29).
5. Wetenschappen of tijdschr. op wetenschappelijke basis (22-24).	10. Religieus (30).

Een indeling per onderwerp of belangstellingsatmosfeer is zeker vereist, maar het loont tevens de moeite te achterhalen in welke periode de tijdschriften van wal gestoken zijn en waar de redactie gevestigd was. Daarom hebben we het nuttig en nodig geoordeeld even deze twee punten uit te pluizen. U leest het stichtingsjaar, dan het aantal jaargangen in Romeinse cijfers, een gedachtenstreepje — duidt aan dat de uitgave nog bestaat, tot slot de lokaliteit van de redactie. Op dergelijke wijze kunnen we, bij benadering althans, oordelen in welke streek personen met uitgeverijlust en/of wetenschappelijke zin en roeping gevestigd waren.

1823	LXIV	Gent	1892	III	Gent
1837	II	Gent	1896	X	Gent
1846	XXXIII	Gent	1898	XV	Dendermonde
1856	II	Gent-Brussel	1899	V	Sint-Niklaas
1857	XXXXI	Gent	1904	IX	Aalst
1862	—	Sint-Niklaas	1906	—	Oudenaarde
1863	—	Dendermonde	1909	III	Aalst
1867	I	Gent	1921	XXVI	Gent-Ledeberg
1868	XXVII	Gent	1931	—	Gent
1873	III	Gent-Ledeberg	1934	—	Deinze
1889	III	Gent	1934	—	Gent

Prof. Dr. P. de Keyser, *De Volkskunde, Vlaanderen door de eeuwen heen*, o.l.v. M. Lamberty en R. F. Lissens, Brussel, Elsevier, 1951-1952, 365-398, 20 ill. *Flandria Nostra, Ons land en ons volk, zijn standen en beroepen door de tijden heen*, Antwerpen 1957-60. Vijf delen, onder redactie v. Dr. J.L. Broeckx, Dr. C. de Clercq, Dr. J. Dhondt, Dr. M.A. Nauwelaerts.

- (3) Prof. Dr. K.C. Peeters, *De Volkskunde op de Vlaamse Filologenkongressen. Handelingen van het XXVe Vlaams Filologenkongres*. Antwerpen 17-19 april 1963, 468-491.

1937	27 nrs.	Gent	1949	—	Zottegem
	geen jaargangen		1949	—	Aalst
1941	—	Gent	1954	—	Wetteren
1947	—	Gent	1958	—	Beveren
1949	—	Eeklo			

Gent spant veruit de kroon. Oudheidkundige kringen die in de vorige eeuw gewoonlijk tweetalig van start gingen, houden stand te Sint-Niklaas, Dendermonde en Oudenaarde (ook te Ronse, hier niet aangegeven, vertrokken in 1951 met Annalen. Geschied- en oudheidkundige kring van Ronse en het Tenement van Inde). Annalen des Oudheidkundigen Krings van het voormalig Land van Aalst hielden het uit van 1904 tot 1913.

Bij de behandelde tijdschriften verdienden enkele uitgaven licht een plaats: **Kapel en Beeld**, Gent. — Verering. Geschiedenis. Folklore. (1958?) Nieuwe reeks I (1949) — **Open Kring**, Vlaamse maandkrant voor Kunst- en Gezelschapsleven. St.-Gillis-Dendermonde. I (1957) — IV (1960). **Cultureel Nieuws** I (1947) — V (1950-51) van de Filologenkring (1947) en de Zottegemse Kulturele Kring (sinds 48). Na 1950 kreeg de uitgave de waarde van een "Belleman" met loutere mededelingen.

Om deze tijdschriften niet alleen te zien in een bespreking en een aanhaling tot 1960 verstrekken we gegevens over de heemkringen en hun uitgaven in onze provincie tot op heden :

Stichtingsjaar van de publikatie	Kring
1954	Mededelingen Heem- en Geschiedk. Kring Wetteren
1958	Het Land van Beveren
1961	Mededelingen Heemk. Kring van Mere.
1963	Jaarboek Heemk. Kring Oost-Oudburg.
1965	Notulenblad Heemk. Kring Marka — Mariakerke.
1966	Ken uw dorp en uw familie. Lede.
1968	Ons Meetjesland. Romano Tondat. Eeklo.
1968	Tijdingen. Heemk. Kring Braem. Elversele.
1969	Jaarboek Heemk. Genootschap Land v. Rode, Gentbrugge
1969	Berichten Heemkring Scheldeveld. St.-Martens-Latem.
1970	Jaarboek Heemkring Scheldeveld. St.-Martens-Latem.
1970	Berichtenblad Heemk. Kring Land v. Nevele. Landegem.
1970	De Souvereinen. Heemkr. Lokeren.
1970	Jaarboek Heem- en Oudheidk. Kring Zele.
1971	Triverius. Tijdschr. Heemkr. Brakel.
1971	De Schakel. Dokumentatiecentrum Oost-Oudburg.
1971	Ons Dorp. Heemk. Kring Hamme — Zogge.
1972	Wachtebeke I. Heemk. Kring Oud-Wachtebeke.
1972	Ghendtsche Tydinghen. Heemk. & Hist. Kring, Gent.
1973	Tijdschr. Heemk. Genootschap Land van Rode, Gentbrugge.
1974	Mededelingenblad. Heemk. Kring Oud-Wachtebeke.
1974	Heem- en Oudheidkundige Kring Wichelen.
	(De heemkundige kring Silva Meentocht Zaffelare verzorgt geen uitgave, werkt samen in dit opzicht met naburige kringen)(4).

Renaat VAN DER LINDEN

(4) Inlichtingen verstrekt door R. de Backer, Sint-Amandsberg, sekretaris van het provinciaal verbond voor heemkundige kringen in Oost-Vlaanderen. Ons Meetjesland, tijdschrift van kollega Romano Tondat, komt niet voor op de lijst. (19 kringen). Berichten van de Heemkring Scheldeveld III (1971) 21-22: 16 kringen.

ZOEKEN EN ZANTEN

ZELE. — Wassen en "wassesse".

Wij hadden aan ons huis een speciale wasstal, een washuis, met een ingemetseld fornuis, met een koperen ronde ketel, waaronder men hout stookte om het wasgoed af te koken, dit dan, nadat de was "te week" gezeten had in regenwater met soda. Bij middel van een stok hevelden de vrouwen met twee de dampende stukken lingoed van het fornuis in een grote houten tobbe. Die tobbe was een apart geval en van een speciaal maaksel. Langs twee zijkanten was er een grote houten pin aan de boord vastgemaakt. Over die twee pinnen werd een balk gelegd, acht tot tien cm dikte en ongeveer twaalf cm breedte. In de midden van die balk was langs de bovenkant een dubbele zwingel vast. Die zwingel was door de balk verbonden met drie ijzeren staven, bekleed met hout. Deze laatste hingen tussen het wasgoed. Langs iedere kant van de kuip stond een wasvrouw. Een beroepswasvrouw die van het ene gezin naar het andere ging wassen en de naam van "wassesse" droeg! De andere helpster was de meid. Beide vrouwen gaven een halve draai aan de zwingel en het wasgoed kletste en pletste heen en weer. Als het wasgoed op die manier zijn beurt gekregen had, werd het met de hand uitgewrongen, gespoeld en op de "bleek" gelegd. Na een paar uur begon het droog te worden en dan begoot men het met een gieter om het verder te laten bleken. Het werd dan gekeerd en nog eens overgoten. Pas nadien kwam de tweede was aan de beurt.

Eerst spoelen in zuiver water, daarna in water met "blauwsel" in. Op dat ogenblik stond het stijven op het programma en alles werd dan opgehangen in de hof op lange zelen (touwen), die een of twee malen ondersteund waren met "kodden", stevige, rechte stokken met een vertakking (een mik) bovenaan, of met sterke latten, waar bovenaan langs beide zijden een plankske genageld was en waartussen de koord gegrepen was. Wanneer de was droog was, volgde het dampen en het strijken.

De wasceremonie gebeurde in ons groot gezin om de twee maanden en duurde acht volle dagen. Om de "wassesse" in form te hebben, werd er maar alvast een dik konijn geslacht en de rest... Het slot was een halve week strijken en repareren van het linnen.

In onze buurt woonden meisjes die voor klanten wasten. Deze brachten de moeilijke stukken, stijve cols, stijve hemdenborsten en ook geplisseerde stukken. Ze wasten eerst enkel en alleen met de hand, maar vrij vroeg geschiedde het dan met behulp van een "Morrisson"-wasmachine, waaraan men met de hand moest draaien: honderd toeren en dan was de was proper. Om te strijken gebruikten ze een blinkplank en een blinkijzer.

Een man van omstreeks vijfentachtig jaar vertelde mij, dat bij hem thuis slechts één keer in het jaar gewassen werd. Ze verklaarden dat ze het regenwater nog malser maakten dan het gewone regenwater. Ze goten het door een "ruis", dat was kiekenstront en houtskool in een zak die in het gat van een berrie op de wastobbe rustte.

Mevr. Cauwe-Faemelaere, Zele.

BAAIGEM. — Gazette van Baaigem. Speciale editie (1973), 4 blz. Prijs 5 F.

De gemeente Baaigem (Oost-Vlaanderen) stond gedurende de Kerstdagen 1972 in het brandpunt der belangstelling. Om het kerstfeest wat meer luister bij te zetten vroeg pastoor d'Hollander aan een paar vrienden-kunstenaars, om de blijde boodschap van het kerstgebeuren op eigen manier aan het volk te verkondigen. Rond de kerk werd een openlucht tentoonstelling georganiseerd. Het was iets nieuws, heel anders dan vroeger. Er was een sfeer geschapen die toenadering bracht tussen kunstenaars en het volk.

In 1973 rijpte bij de E.H. d'Hollander, pastoor, de idee om de gehele bevolking in de viering van de vastentijd en het paasgebeuren te betrekken. Onmiddellijk na nieuwjaar trok hij van huis tot huis om de parochianen voor zijn idee te winnen en ze creatief te betrekken in de versiering en beschildering van het dorp. Zijn opzet slaagde. Met amper 500 inwoners werd iets gerealiseerd dat bewondering wekte in binnen- en buitenland. Honderden toeristen kwamen in 1973 naar Baaigem afgezakt om de beschilderde gevelmuren van huis en hoeve te komen bewonderen. Ook de schilderijen in de kerk genoten veel belangstelling.

Baaigem geraakte ook bekend als kunstdorp met zijn Centrum voor kunstambachten.

Wij willen tevens de aandacht vestigen op de GAZETTE VAN BAAIGEM, Speciale editie (1ste jg. 1973) gedrukt op 5.000 exemplaren op de persen van de drukkerij VANDERHAEGEN te Kruishoutem. Verantwoordelijk uitgever "Die Garve", te Baaigem. De inhoud staat in het teken van een kennismaking met Baaigem en enkele burgers. De geschiedenis van de schilderijen lijkt wel de aanleiding te zijn geweest om het uitgeven te verantwoorden. Een artikel is gewijd aan het ontstaan van de schilderijen en hoe de bevolking er bij betrokken werd. Voor het geschiedkundig praatje is de tekst ontleend aan "De geschiedenis van Baaigem" door Dokter Denis Piens, tevens lid van de redactie. Er wordt ook een woordje gerept over inwoners van Baaigem die een bijzondere achting en sympathie genieten. Zo worden volgende personen onder de loep genomen: E. H. d'Hollander, pastoor, promotor en medeorganisator van de tentoonstellingen; Hr. Gaston De Witte, burgemeester sinds 1953, burgervader van 520 Baaigemse zielen; Mr. en Mevr. Jan en Iva De Winne, kunstschilders, omstreeks 1962 in Baaigem gekomen; Mevrouw Leclercq, kunstliefebster, één van de bijzonderste medewerkster aan de tentoonstellingen. Een woord van waardering gaat naar de Hr. Albert Van Daele, directeur van de Technische school te Merelbeke, gewezen parochiaan van Baaigem. Ten slotte komt de sportfiguur Marc De Block aan de beurt.

Tot op heden is geen tweede nummer van de Gazette van Baaigem verschenen. Aldus blijft dit nummer een curiosum dat over een paar jaar naar waarde zal worden geschat. Is het een eendagsvlieg?

Marcel Daem

Rare Patroonheiligen: Onnozele Kinderen(1).

In 1958 schreef Pr. Janssens, C. ss. R. een uitvoerige bijdrage over Onnozele-Kinderdag.(2) Het ligt voor de hand dat geen lieden eraan denken "Allerkinderen"(3) als patroonheilige te nemen. En toch! In het kader van de spoorwegen spelen de seingeveren een belangrijke rol. Zij moeten er voor zorgen, dat de reizigers veilig rijden, dat de treinen op het juiste uur en op het juiste spoor hun vaart krijgen. Maar, zij hebben geen teerdag en geen feestdag. De mannen van het metaal bij de spoorweg vieren Sint-Elloi, de mannen van het hout vieren Sint-Jozef, maar de seingeveren hebben geen sint, en daarom vertellen ze onder elkaar en ook tot de anderen: "Wij hebben de Onnozele Kinderen als patroon".

R. van der Linden

- (1) Zegspersoon: Cyriel De Wandel, Strijpen, gepensioneerd seingever, 61 j. Deze persoon vertelt zelden, niet vlug of vlot. We moesten aandringen om het verhaal te kunnen optekenen.
- (2) Rare Patroonheiligen. Zie: Air-hostess, publicisten, atoomheilige, OVZ XXXVII (1962) 241. Ons Heem XVI (1962) 167, XXVII (1963) 214-215, Rare Patroonheiligen I, II, III, IV.
- (3) Gab. Celis, Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land. Gent, 1923, 77-78: 28 dec. Allerkinderen. Mart.

STRIJPEN-ZOTTEGEM. — Volksverhaal. Stalkaars en kledde.

's Avonds zag mijn vader percieis iets dat verlicht was op het dak en hij haaldege zijne tweeloop om d'r naar te schieten. Alzo heb ik mijn vader dat dikwijls horen vertellen. Hij legt aan om te schieten en hij had nog gene tijd om te mikken of die stalkaars zat op de loop van zijn geweer...

Mijn vader zijn vader die kost vertellen van een "kledde" die een vel droeg en op zijne rug sprong en hij hield hem echt vast en hij kwam er mee thuis, er mee thuis. Hij duwt de deur open en ziet of de kinders naar hulder bed zijn en hij smijt die kledde in den open haard en 't was zijne gebuur, een goeie vriend en dat vel is daar verbrand (zegspersoon, blz. 173, voetnoot 1).

R. van der Linden

ZEVENEKEN. — Volkstype Leta Plante.

Haar eigenlijke naam was Coleta, maar men noemde haar kortweg "Leta Plante" omdat ze handel dreef (te groot woord) in plantjens voor de moestuin.

Iedere zondagmorgen kwam ze met haar hondenkar van de Heirbrug te Lokeren aan het kerkhekken staan te Zeveneken, met haar planten: porei, selder, koolplanten, e.a.

Haar karretje waarop ze zat, gewoonlijk nog met een kleine jongen uit de buurt, werd getrokken door twee vurige honden.

De afrit (we hebben hier het type straatdorp-verbreed) van de dorpssteenweg naar de eindplaats aan het kerkhekken was altijd zo geweldig, dat de honden bijna door het kerkhekken mee vlogen. De dieren hadden dan ook vijf kilometer afgelegd en ze kregen dan van de kleermaker Broere Prijckers een teste met water. De honden werden aan het hekken gebonden en konden drinken. Ze werden dan op een zeil een paar uurtjens rust gegund. Leta spreidde een zeil op de grond, ze legde daarop de in busseltje gebonden planten 25-50-100 naast mekaar en men kon zijn waar komen kiezen. De boeren die naar de vroegmis kwamen of de boerinnen namen ervan wat ze nodig hadden voor hunne lochting.

Ook zaad uit een linnen zakje werd met een gewone eetlepel verschept naar een papieren zakje, in een hoeveelheid naargelang de noodzaak. Het zaad voor de moestuin was nog niet voorverpakt zoals dit later in de handel is gekomen.

Leta Plante was in het ochtendbeeld op zondag te Zeveneken een vaste waarde geworden en vervulde tussen 1920-1925 zoals zovele mensen een schakel in de leefgewoonten, van voorheen.

Waar haalt men nu de planten? Heeft men nu nog een moestuin? Wellicht brengt de boerin nu de planten mee van de woensdagmarkt te Lokeren...

Ferdi van de Vijver

MUNKZWALM-DIKKELE. — Oude smidse. Brandmerken.

De landelijke gemeente Dikkele (9612), sinds 1.1.1971 behorend tot Munkzwalm, bezit een smidse op het hof van Valère Jooris, Brouwerijstraat 15. Gebouw en materieel zijn een overblijfsel van het ambacht der dorpsmeden waarvan wijlen Michel Jooris de laatste smid is geweest.

Hij overleed in 1946 en de zaak werd stilgelegd. De vader van Valère, Jooris Augustin, bewoonde hetzelfde huis met het uithangbord "gediplomeerd paardesmid", een rechthoekige plank waarop kleine hoefijzers waren genageld. Het was een overblijfsel en werkstuk van de proef van paardesmid, die vader zaliger in de school te Aalst had afgelegd. In de kermisdagen trokken vele personen — die niet van Dikkele

waren — het huis binnen, in de waan dat het een herberg was. De broer van Augustin woonde naast de smidse en hield er een herberg "In de ploeg". Hij werkte ook in de smidse. De grootvader van Valère, Charles Louis Jooris, was vooral bekend voor dakwerk. Hij was een deskundige voor aderlatingen bij paarden. In het ouderlijk huis bij Valère wordt een vouwmes met drie lemmeten of lemmers bewaard dat gebruikt werd voor aderlating.

In april 1974 brachten we een bezoek aan de smidse. Enkele voorwerpen vormen een bezienswaardigheid en studiemateriaal. Oorspronkelijk bevonden er zich twee blaasbalgen. Eén is weggenomen. De andere, gedateerd 1890, kan nog werken. Trekt U aan het touw, dan blaast hij de nodige lucht in het vuurbekken, ter plaatse "fornuis" genoemd. In de smidse zijn twee vuurbekkens gemetseld, met halfronde rookschouwen, in lokale vaktaal "vuursmidse" genoemd. Vóór de bekkens staat een rechthoekige arduinen koelbak, die dient om het gloeiend ijzer in het water af te koelen. Er staat ook een aambeeld, dat moet dienen om het ijzer vorm te geven, o.a. het hermeden van oude hoefijzers tot nieuwe. Neven de smidse bevindt zich in de aarden vloer van het werkhuis een rechthoekige ijzeren blok van circa 25 cm bij 12 cm. Wanneer een ijzeren staaf moest worden dikker gemaakt, dan stampte de smid met het uiteinde van de gloeiende staaf op een ijzeren blok, met gevolg dat de staaf zich uitzette en onderaan dikker werd.

De voornaamste outillering uit de hoefsmederij is de travalje, de stal waarin de hoefsmid het paard vastzet dat hij moet beslaan. Deze stal bevindt zich gedeeltelijk binnen en buiten de smidse. Het beslaan van de paarden geschiedt buiten, neven de ingangspoort. Er waren ook trekossen of -koeien te beslaan. Het dier staat voor het hoefbeslag met zijn kop naar het vuur gekeerd. De travalje in de smidse is zo ingericht dat onwillige dieren bijna onmiddellijk tot betere gevoelens worden gebracht. De hoefsmid en zijn gezellen schuiven dan onder de buik van het dier twee singels of riemen die langs beide kanten van de travalje aan een katrol zijn vastgehecht. Door stangen in de rollen te steken worden de zijdelingse katrollen opgedraaid, de riemen aangespannen en wordt het dier naar omhoog geheven. Wanneer het dier geen vaste bodem onder de poten meer heeft, is alle weerstand gebroken en kan de vakman rustig het beslaan met de hoefijzers beginnen of hernemen.

Een andere merkwaardigheid is het smeden van brandmerken. In de voorgevel van de smidse zitten vier houten panelen van mekaar gescheiden door eiken deurposten, waarop brandmerken zichtbaar zijn. De hoogte van die letters is ongeveer drie cm. Hoe zijn die brandmerken daar terecht gekomen? We geven volgend antwoord ter overweging. Sommige handelaars hadden een brandmerk nodig om de initialen van hun naam of hun familienaam te plaatsen op kisten, tonnen en wagens. Het is een eigendomsmerkteken dat ook op alaan en hoeven kon worden gebrand. Wanneer de smid zijn werk aflevert is het normaal dat de klant zijn brandmerk controleert. Bij het binnenkomen en uitgaan van de smidse ligt de poort het dichtst bij de hand; ze biedt een dankbaar materiaal om het brandmerk te tonen. Naar ons oordeel is dit de reden waarom men zoveel lettertekens op de panelen en posten terugvindt, soms twee- of driemaal herhaald. Uit de bewaarde brandmerken noteren we een paar initialen en familienamen door de hr. Valère Jooris ontcijferd o.a. : AB; AVDSTRICHT; CVDS (C. Vanderstricht) (1); BDV; DWP (De Wever P.); DE WEVER (lokale brouwer); LG; FDW (Felix De Winne); PVDV; PVT (Petrus van Tomme) (2); RMD (Romanus De Mulder) (3); SDCLERCQ (gewezen burgemeester van Dikkelvenne) (4).

M. Daem

(1) Stoker te Dikkelvenne.

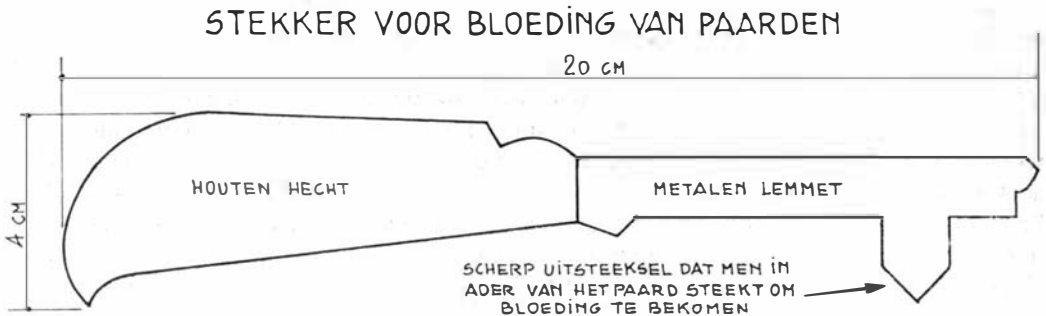
(2) Petrus Van Tomme, landbouwer van Velzeke.

(3) Romain De Mulder, landbouwer van Dikkele.

(4) van der Linden R., *Sagen uit Zuid-Oost-Vlaanderen*, OVZ XXXXIII (1968) 120-130.

MUNKZWALM (DIKKELE). — Stekker voor aderlating van paarden.

In aansluiting met vorig artikel(1) over de smidse te Dikkele bewaart Valère Jooris een merkwaardig voorwerp.

Het wordt "steker" genoemd en dient om in de ader van het paard te worden geduwd. Op die manier werd, om geraaktheid te voorkomen, het bloed van het paard afgetapt. In de volkstaal noemde men dat "bloeding". Landlieden beschouwden de hoefsmid als een paardenmeester. Dit vertrouwen in de smid had wellicht ook een financiële reden.

Dergelijk voorwerp is ook bekend in de streek van Nevele, daar wordt het ook steker genoemd.(2)

M. Daem

WELDEN. — Merktekens op houtgereedschap.

In aansluiting met de smidse en de brandmerken die in de Brouwerijstraat 15 te Munkzwalm (Dikkele) bestaan(1), vestigen we de aandacht op merktekens die voorkomen op het alaam van de stielman. Gewoonlijk beperkt het merkteken zich tot twee initialen, de voornaam en de familienaam van de eigenaar of gebruiker van het alaam. Tijdens een tentoonstelling van oud alaam te Oudenaarde in maart 1974 waren deze voorwerpen met merktekens te bezichtigen(3).

Mouluurschaaf	met merkteken	V.B.	eigenaar	Valère Backaert te Welden
Plattebandschaaf	id.	V.B.		
Bolleschaaf	id.	V.B.		
Klompensmakersgerief	id.	V.B.		

M. Daem

(1) zie blz. 174-175.

(2) Inlichtingen verstrekt door de Hr. A. Janssens, conservator Rietgaverstede te Nevele, waarvoor we hem oprecht bedanken. Vóór 1914 bezat smid Ivo Van Heule uit Nevele soortgelijk voorwerp voor aderlatingen. Na zijn dood in 1918 ging het voorwerp over in handen van Maurice en René Van Heule die geen bloedingen meer deden. De steker werd later het bezit van de kinderen van Afschrift te Poesele. Voor 't ogenblik vindt men geen spoor meer van de steker, zodat we in de onmogelijkheid zijn het voorwerp nader te omschrijven of af te beelden.

(3) Tentoonstelling georganiseerd door Koninklijke Houtwerkersgilde St.-Jozef, beroepsvereniging voor houtverwerkende ambachten, Stadhuis Oudenaarde van 23 tot 29 maart 1974. Gegevens ontleend uit katalogoos nrs. 4, 5, 6 en 39 tot 44.

Groei, bloei en snoei in de Oostvlaamse reuzenfamilies 1971 - 1972 - 1973

Voor de vijfde maal biedt ons tijdschrift het jaaroverzicht van de groei, bloei en snoei van de reuzen in Oost-Vlaanderen. Ditmaal hebben we er drie jaren laten over heen gaan omdat de jongste aanwinsten van reuzen zeer miniem zijn. Hierna volgen de namen van de 35 gemeenten die reuzen bezitten of bezaten en die in vorige rubrieken werden behandeld: Aalter, Aalst, Assenede, Brakel (Nederbrakel), Deinze, Denderhoutem, Denderleeuw, Dendermonde, Drongen, Eksaarde, Evergem, Gavere, Gent, Heurne, Hofstade, Kruishoutem, Leupegem, Lochristi, Lovendegem, Mariakerke, Massemen, Meilegem, Merelbeke, Michelbeke, Munte, Nedername, Oostakker, Oosterzele, Schellebelle, Serskamp, St.-Amandsberg, Welden, Wetteren, Zele, Zelzate.

Meer informatie over reuzen uit voorgenoemde gemeenten vindt men in de vier vorige jaargangen van 1968 tot 1971.

Adegem

De voorbereiding van de komst der reuzen begint met een tekenwedstrijd voor jongens en meisjes, met als thema "De eerste reuzen" (1). Het mooiste werk wordt met een mooie prijs bekroond. Later wanneer de reuzen tot stand komen, krijgen de kinderen een zakje doopsuiker.

Op zondag 12 november 1972 is het groot feest. Drie gemoderniseerde straten, n.l. de Waleweg, de Oude Weg en de Striepe, worden officieel ingehuldigd. Na het knippen van de lintjes doopt de magistraat de twee reuzen en met een krachtige toespraak neemt burgemeester Dr. De Prest ze op in de Adegemse gemeenschap.

De namen Seppe [Jef] en Miete [Mie] staan opgetekend in het Gulden Boek van Adegem. De reuzen zijn twee volkstypen uit de wijk en danken hun naam aan een sympathieke en graaggeziene slagersfamilie uit de buurt. Seppe en Mie zijn vleinamen van de voornamen Jozef en Maria. De lichamen zijn geconstrueerd uit kippedraad. Seppe draagt gele hoed en dito jas met gebloemde halsdoek. Miete haar gele hoed vormt,

(1) Organisator : de heren Alfons Bogaert en Wilfried De Schepper. Inlichtingen over de reuzen verstrekt door Mr. en Mevr. Alfons Bogaert, muzikant, Striepe 13 Adegem, tevens eigenaar van beide figuren. Namen ontleend aan de familie Jozef Schoore en zijn echtgenote Maria. Peters en meters : Borginjon Walter en Stock Werner, mevr. Dianne Driessens en Yvette van Vinkt, respectievelijk voor reus en reuzin.

zoals bij haar echtgenoot, één geheel met haar hoofd; ze draagt een witte kraag en gebloemde jurk en rok. Een enorme volkstoeleop begroet de nieuwe reuzen. Zelfs de toneelspeler Luc Philips komt nogmaals in de kijker in de rol van pastoor Munte⁽²⁾. Een T.V.-ploeg brengt de inhuldiging van de reuzen op beeld. De fanfare bezorgt een reuzemars, geschreven door de beroepsmuzikant Alfons Bogaert. De reuzengroep en de kijkers zingen, onder leiding van pastoor Munte: "Wij zijn de jongens van plezier, Adegem is boven, Adegem is boven"; een variatie van het bekende lied uit de Heren van Sichem. Bij de feestelijkheden past een heildronk⁽³⁾.

De vader van Seppe en Miete is eigenaar van de reuzen. Er bestaat een lokale kermis in de buurt. De reuzen staan in dienst van het verenigings- en ontspanningsleven. In die hoedanigheid stappen ze mee in optochten, stoeten en karnavalvieringen binnen en buiten Adegem. Het grondgebied Striepe is voor het gezin Seppe en Miete zeer gezond, maar 't is een beetje klein om alleen daar in leven te blijven.

Assenede

Bewoners van de wijken Kapelle en Triest hebben een vereniging: "De Mackintosh's"⁽⁴⁾. Ze draagt de naam van het bekende snoepgoed, vooral toffees, met wereldfaam. De twee menselijke figuren op de bonbondozen maakten zo een indruk op de Assenedenaars dat ze die als model

De Mackintosh's

- (2) LUC PHILIPS, toneelspeler die de rol van pastoor Munte vertolkte in het T.V.-feuilleton "De heren van Sichem", roman van Ernest Claes.
 (3) Receptie ten huize van de heer Modest Van de Kerckhoven.
 (4) Inlichtingen verstrekt door Mevr. Roger Kesbeke, Kapellestraat nr. 45 Assenede en Mevr. Thysbaert-Irène Van Eenaeme.

namen voor de reuzen en gelijktijdig als model voor de kleding van de groep, een 30-tal personen die ze vergezellen.

Tijdens de karnavalviering te Assenede op 3 maart 1973 wordt het huwelijk voltrokken ten gemeentehuize onder het waakzaam oog van de heer burgemeester en heren schepenen. De huwelijksakte maakt melding van de reus Moriesken, geboren in 1950, zoon van Eduard-Francies, overleden, en van Johanne Metdepenningen. De reuzin heet Ierijneken, geboren in 1951, dochter van Ludovica en Dominicus van Beneden. Een mooi lint met de kleuren wit en rood siert de huwelijksakte. Na de plechtigheid volgt een receptie.

De namen van de reuzen zijn ontleend aan twee personen, die deel uitmaken van de groep, nl. de hr. Maurice Bunders en Mevr. Thysbaert-Irène Van Eenaeme. De zetel van de vereniging is gevestigd in het café van Flor Goossens te Assenede. Een van de eerste uitstappen in 1973 gaat naar het Sas van Gent, boven de grens. Sindsdien wordt meermaals een beroep gedaan op de Mackintosh's, want daar waar ze zijn, oogsten ze bewondering en succes.

Brakel

Eén jaar na de doopplechtigheid van de reuzen Stien en Triene⁽⁵⁾ heeft pastoor Munte⁽⁶⁾ hun huwelijk ingezegend tijdens de reuzencavalcade van 1971, op 12 september in aanwezigheid van de getuigen Mevr. Ch. Van Heuverzwijn, doopmeter; en de Hr. Marcel Van Den Dooren dooppeter. Het jonge paar is vergezeld van een dansende groep roodkapjes en leeuwken. Een afvaardiging van de Oostvlaamse reuzenfamilie feliciteert het jonge bruidspaar. Hun stamgenoten zijn de Vijverse reuzen uit Lede, Sotte en Johanna uit Zottegem-Bevegem, Jan Geutelingen en Caroline de Dempelaere uit Elst, Trol en Trolla uit Michelbeke. De reuzencavalcade van zondag 12 september 1971 biedt een brokje materiële volkskunde uit de streek. Zo ziet men een oude bierkar, een oude smidse, oude fietsen. Ook de mens in zijn milieu en in zijn ontspanning krijgt zijn deel in kleurrijke taferelen, o.a. de ruitersvereniging, de hippies van Brakel, volksdansgroep Edelhart uit Zottegem, vendelzwaaiers uit Ronse, mijnwerkers met St.-Barbara, stropers van Zegelsem, de overhandiging van het wapenschild van Oprobrakel aan de nieuwe gemeente Brakel⁽⁷⁾. Een van de grote attractiepunten is de rondrit van pastoor Munte. Hij heeft meer dan de handen vol met het begroeten van de kijkers die hij als zijn parochianen beschouwt. Stien en Triene is het eerste reuzenpaar van de nieuwe gemeente Brakel. Moge het jonge gezin er zich thuis voelen en leven in vrede en geluk.

(5) OVZ XXXXVI (1971). 143

(6) cf. voetnoot nr. 1.

(7) Schild gebeeldhouwd door kunstbeeldhouwer Jozef COUTUER. Meer bijzonderheden over de kunstenaar vindt men in "Levende kunst in Zuid-Oost-Vlaanderen", Uitgave V.V.V.M. Oudenaarde — Regionale V.V.V. Ronse, 1973, blz. 69.

Dendermonde

In onze vorige bijdrage(8) vestigden we de aandacht op het feest "kattuit" dat op de donderdag van de zomerkermis in augustus wordt gevierd. De stoet, begonnen in 1970 in het kader van kattuit, brengt de reuzen Mars, Goliath en Indiaan bij mekaar in de ommevang. Wat kattuit betekent is een vraag die meermaals door inwoners van 't Land van Dendermonde wordt gesteld en onbeantwoord blijft. Een gedeeltelijk bevredigend antwoord verscheen in Eigen Schoon en De Brabander(9). "Kattuit" blijkt een lokale benaming te zijn voor nakermis, als de laatste dag van de grote kermis en behoort nog tot de volkstaal van het Pajottenland te Herne, St.-Kwintens-Lennik, Leerbeek, alsook te Asse, Essene, Ternat en Hekelgem. Voor Dendermonde zal "kattuit" ongetwijfeld ook nakermis betekenen zoals in het Pajottenland. Voornoemde bijdrage poogt ook de etymologische betekenis van kattuit te achterhalen. Volksetymologisch wordt wel een verband gezien tussen het huisdier "kat" en het bijwoord "uit"; op het wetenschappelijk terrein blijft men nog een duidelijk antwoord schuldig.

Destelbergen

De reuzen van Destelbergen hebben een zonderlinge geschiedenis, die begon in 1951. Dorus Bruggeman en Louise Vertriest vierden dan hun gouden huwelijksjubileum(10).

Dorus is een volkstype, een wissenvlechter, in de buurt zeer geliefd. Het mooiste geschenk dat men hem kon aanbieden was zijn persoon uit te beelden als reus Dorus. Zo kwam de reus tot stand in 1951. Terzelfdertijd wou men zijn echtgenote Louise in de feeststoet laten opstappen. Het bleef echter bij veel goede wil, de reuzin kwam maar niet op de wereld.

Reus Dorus leefde alleen. Jaarlijks deed hij zijn uitstapje ter gelegenheid van de wijkkermis Heirweg-Damvallei, op O.-L.-Heer Hemelvaart, de dag van de bedevaart naar Bergen Kruis te Destelbergen. Reus Dorus veroorlooft zich nu en dan een uitstapje buiten de grenzen van Destelbergen o.a. in 1954 naar Beervelde, doch zijn verplaatsingen blijven eerder beperkt. Na tien jaren wordt het wissen skelet, gemaakt in 1951, uit de vergetelheid gehaald. Uit de rib van Dorus wordt een reuzin geschapen, die — zoals voorspeld was — Louise zou heten.

Op 16 mei 1971 doet Louise haar intrede en meteen treedt ze onmiddellijk in het huwelijk. Terloops stippen we aan dat de echte Louise Vertriest, echtgenote van Dorus Bruggeman, nog in leven was en

(8) OVZ XXXXVI (1971) 118.

(9) 56ste jg. nov.-dec. 1973, blz. 480-482.

(10) Dorus Bruggeman, ° te Zeveneken op 30 nov. 1883, † Destelbergen 1 maart 1968; Louise Vertriest, ° te Destelbergen op 26 juni 1885, † Destelbergen op 19 juli 1971.

Dorus en Louise

Cliché Het Volk

draagt een muts met bindertjes onder de kin, een gebloemde jurk met rode onderrok, een tas in de hand. Dorus is gekleed naar het model van de blauwe kielen zoals men die aantreft o.a. bij de leden van de muziekmaatschappij te Laarne, de gewezen Sicambers, en het nog bestaande Houten Muziek te Wetteren. Hij draagt een blauwe pet, geruite jas met blauwe rok, rond de hals een gele boord. Beide reuzen zijn ongeveer drie meter hoog en wegen ± 20 kg.

Sinds Dorus en Louise als reuzen in de echt zijn verenigd doen ze hun uitstapjes tijdens de buurtkermis.

Op 27 augustus 1972 nemen ze deel aan de feestelijkheden georganiseerd ter gelegenheid van de 25-jarige ambtstermijn van burgemeester Alfons Williame(11).

Dorus en Louise zijn een jong huishouden en wie weet, mogen we over een paar jaar een nieuw reusken verwachten.

Eeklo

Twintig jaar geleden deed de eerste reus triomfantelijk zijn intrede in Boelare, op zondag 26 juli 1953 als Ridder Gratiaan. Het is geen doodgewone reus, want om een naam te vinden voor de grootste burger uit de Boelare doen de organisators een beroep op de bekende kunsthistorica Mejuffer Dr. E. Dhanens, ook een inwonster van de Boelare. Haar keus valt op de naam van de oudste met name bekende Eeklonaar, Ridder Gratiaan, de eerst bekende Heer van Eeklo, vermoedelijk in de eerste helft van de 11de eeuw geboren. Ridder Gratiaan is een Eeklos **personage** van bijzondere betekenis. De Boelare was in de middeleeuwen een der belangrijkste handelscentra van Eeklo. De samenkoppeling van

(11) We danken de hr. Roger Willems, Dendermondse steenweg 741 te Destelbergen voor de gegevens die hij bezorgde.

de heer van Eeklo enerzijds, en de wijk als belangrijk handelscentrum anderzijds, vormen een dankbaar vertrekpunt voor Ridder Gratiaan.

Zondag 26 juli is een echte feestdag in de bevestigde Boelaarstraat. Een heraut te paard kondigt met luide stemme de komst van de reus aan. Hij geeft lezing van een oorkonde. De reuzenfamilie is vertegenwoordigt door Karel, Ida en zoon Gerulfus uit Lovendegem, Diederik en zijn gemalin uit Assenede, Pier en Mie uit Waarschoot en Manten en Kalle uit Zomergem. Het muziek van het vrijwillig Brandweerkorps is van de partij en zorgt voor de gepaste stemming met het reuzenlied. Gratiaan, een statige ridder van 4,20 m hoogte, draagt onder zijn donkerrood fluwelen kleed, afgezoomd met witte hermelijn, een maliënkolder. Op zijn borst prijkt het witte kruis van de kruisvaarders. In de rechterhand draagt hij het zwaard en in de linkerhand het wapenschild van Eeklo. Ridder Gratiaan houdt halt op het marktplein. Ondertussen gaat een afvaardiging van het feestcomité onder leiding van de voorzitter de hr. A. Van Branteghem naar het stadhuis en ontvangt uit handen van de heer burgemeester M. Goethals de oorkonde die Ridder Gratiaan als inwoner van de Boelare erkent. Nadien nadert Gratiaan de ingang van het stadhuis.

De heraut leest plechtig de indrukwekkende proclamatie :

" De heren Burgemeester en Schepenen der Stede Eeklo, erkennen op heden Ridder Gratiaan, Heer van Eeklo, en aldaar geboren omtrent den jaere 1040 als inwoner van den Boelare.

Hiermede worden alle de rechten en de voordelen ofte privilegiën, dewelk alle vrije lieden van deze goede stede, volgens de haar verworven keur zijn verleend, hem toegekend en dit volgens zijn adellijken stand. De heren Burgemeester en Schepenen hebben ook de ere de edelen hoger vernoemden heer openlijk te huldigen als Ridder-Kruisvaarder.

Gedaan te Eeklo en met den zegel der Stede bekleed, ter gelegenheid van Boelare-Kermis, den zesentwintigsten van de Hooimaand in den jaere duizend negenhonderd drijenvijftig.

Bij bevel : de Secretaris w.n. R. Van de Putte.

Voor het College : de Burgemeester M. Goethals.

De burgemeester decoreert onze ridder. De reuzenstoet trekt naar de Boelare, waar elke deelnemende reus de medaille van ereburger van de Boelare ontvangt. Dit teken biedt een zicht op de torens van Vlaanderen en op de Boelaarstraat.

En zoals te verwachten was, blijft Gratiaan niet alleen. Het jaar nadien, op O.-L.-Heer Hemelvaartdag, 27 mei, verlooft hij zich met Ermelinde. Zijn huwelijk wordt met veel pracht en praal op zondag 25 juli '54, tijdens Boelare-Kermis ingezegend.

Ook prinses Ermelinde is een edele dame die de tijdsgeest van de middeleeuwen vertolkt. De kroon op haar hoofd getuigt van haar edele afkomst. Als vertegenwoordigers van de stad Eeklo nemen Gratiaan en Ermelinde vlug deel aan reuzenmanifestaties buiten de stad o.a. in 1956

te Deerlijk en in 1958 aan de optocht in de Heizel, ter gelegenheid van Expo '58.

In de jongste vijf jaar is er weinig spraak geweest van de reuzen van Boelare. Men zou kunnen veronderstellen dat Gratiaan en Ermelinde, als koene kruisvaarders, opnieuw naar 't Heilig Land getogen zijn op vakantie. Maar zulks is onmogelijk. De ouderdomsverschijnselen hebben het reuzengestel zo hevig aangetast dat hun verder bestaan onmogelijk werd. Gratiaan en Ermelinde, historische figuren die de trots waren van de Boelare, geboren in 1953 en 1954, hebben geen meerderjarige leeftijd bereikt. Ze zijn uit de buurt en uit de stad verdwenen. Een leemte die soms sterk wordt gevoeld wanneer andere reuzen hun ommeegang doen in 't hartje van het Meetjesland. Enkel de oorkonde, het schild en het zwaard van de reus blijven het stille getuigenis van een heerlijk verleden op de Boelare(12).

Van totaal andere oorsprong en betekenis zijn de reuzen van 't Kruisken. Geen wijkkermis van Eeklo kan bogen op zo'n oud bestaan als deze van 't Kruisken. Omstreeks 1830 bracht de houder van de herberg het Kruiske de kermis tot hoge bloei. Een jongen of meisje die er op uit was een lief te hebben, ging naar Kruiskenskermis en keerde tevreden weer naar huis; zijn of haar wens was volbracht.

Het moet dan niet verwonderen dat dergelijke wijk niet leven kan zonder reuzen. Rond en om de reuzen draaien alle feestelijkheden, georganiseerd onder het waakzame oog van de dekenij "Vreugde en Zorg" gesticht in 1953, met als eerste dekenin Mevrouw Marie-Louise De Meyer(13). Als oudste inwonster van de wijk geniet ze de eer het model te zijn voor het maken van een reuzin, die haar voornaam draagt en met de vleierende naam Wieske wordt genoemd. Op 28 september 1958 wordt Wieske van 't Kruisken ingehuldigd op de Roze. Vele welkomwoorden worden tot haar gericht. De nieuwe buurvrouw, nog ietwat onwennig, heeft het gezelschap van Gratiaan en Ermelinde uit de Boelare en de reuzen Montje, Mantje en Rafke uit Assenede.

Wieske leeft een drietal kermissen mee op 't Kruisken; twee jaar na elkaar maakt ze kennis met een flinke jongen, en 't derde jaar, op zondag 1 oktober 1961 stelt ze haar geliefde voor aan de burens van 't Kruisken. 't Is een zonderlinge kerel, bekend volkstype en draagt de naam Gust Pompom(14). Hij verdient zijn brood met metselen. Wanneer hij een glaasje te veel gedronken heeft, zingt hij altijd een viertal noten met de woorden "pom-pom, pom-pom!" Vandaar de oorsprong van zijn bijnaam en de naamgeving van de nieuwe reus, Pompom van de Roze.

(12) We danken de hr. A. Van Branteghem, Boelare te Eeklo, voor de informatie over de voorwerpen die bij hem in bewaring zijn.

(13) Overleden op 81-jarige leeftijd te Eeklo op 15 november 1968. Ze was dekenin vanaf 1953 tot 1967.

(14) Gust Pompom is de bijnaam van Gust Teugelmans, ° te Watervliet op 9.6.1890, thans (september 1974) nog in het klooster te Waarschoot. Zijn beroep was metselaar. Hij is de echtgenoot van de eerste dekenin, Mevr. G. Teugelmans-Maria Louise De Meyer.

Wiesken en Pompom

Wiesken en Pompom van de vereniging "Vreugde en Zorg" vormen een mooi paar. Ten alle kante worden ze uitgenodigd voor het opluisteren van feestelijkheden samen met de begeleidende groep "De Boerkens en Boerinnkens van 't Kruisken". Wiesken en Pompom behoren tot de volkstypen zoals men die overal aantreft. Wiesken heeft een ijzeren geraamte en weegt ongeveer 30 kg. Het lichaam van Pompom is uit latwerk vervaardigd.

In 1969 is het weer groot feest op de Roze, Mevr. André De Coninck-Celina Potvlieghe⁽¹⁵⁾ wordt aangesteld als nieuwe dekenin. Aan de nieuwe dekenin overhandigt men een mooi verzilverde ketting met koperen kruis, als symbool van haar waardigheid. Op het kruis staan de woorden ingegrift: "1963. Dekenij Vreugde en Zorg. Eeklo". De woorden van haar vereniging "Vreugde en Zorg" worden nu in werkelijkheid omgezet, want het bestuur van dergelijke maatschappij brengt zorgen mee, maar geeft ook vreugde. Ook de reuzen brengen vreugde, maar vooral zorgen. Maar Wiesken van 't Kruisken en Pompom van de Roze blijven stand houden.

Het reuzengeslacht neemt in 1972 verdere uitbreiding. Op 1 oktober wordt Berten den Pompier, reus van de Kaaie, feestelijk ingehuldigd.

(15) We danken van harte de dekenin Mevr. André De Coninck-Celina Potvlieghe, Roze 16 te Eeklo voor de informatie, dokumentatie en foto's die ze schonk aan het archief van de Bond. Haar echtgenoot, de heer De Coninck is voorzitter van de maatschappij vanaf 1947 tot op heden.

Bert de Pompier

De feestviering grijpt plaats tijdens de Kaaifeesten, die in 1977 een halve eeuw achter de rug zullen hebben en worden gevierd de eerste week van oktober. Berten den Pompier is de verpersoonlijking van de heer Berten Hoornaert, deken van de buurtedekening "Steunt Elkander", oud-politieagent en oud brandweerman. Zijn hoofd diende als model voor de reus. Het werd gemaakt in de Academie voor Schone Kunsten te Eeklo. Berten is getooid met helm, draagt een lange blauwe mantel, witte gordel en handschoenen, grote zilveren knopen sieren zijn kleding. Dit gewichtig personage is 4.10 m hoog, het geraamte bestaat uit metalen

buisjes en weegt ongeveer 30 kg. Berten wordt begeleid door een groep van een tiental jonge pompierkens, die met een lange slang confetti spuiten naar de kijkers. Een vijftal reuzenkinderen, meisjes met reuzenkoppen, vergezellen de groep(16).

Berten zijn pompierkens en reuzepoppen oogsten overall veel succes. De pompierspomp, geïnstalleerd op een wagentje, is een originele vondst. Ze is niet vreemd aan het succes van de Reus van de Kaaie. Oost-Vlaanderen is een reuzepompier rijker geworden. Bert mag gerust gezien worden bij en met zijn collega Jack de Pompier uit Wetteren.

Evergem

De reuzenfamilie van Evergem Hoeksken heeft een merkwaardige loopbaan achter de rug. In 1971 werd het 35-jarig bestaan gevierd. Jammer genoeg is er van het reuzenarchief — behalve foto's — geen documentatie van de vereniging. Voor de geschiedenis zijn we aangewezen op persartikelen en mondelinge mededelingen. Een bezoek aan de heer August Debbaut(17) bracht heel wat klaarte in de reuzengeschiedenis.

(16) De hr. André Dellaert bezorgde ons de nodige dokumentatie en een paar foto's voor het archief. Van harte dank.

(17) We danken zeer oprecht de hr. August Debbaut, Schoonstraat 39 te Evergem voor de talrijke mooie foto's die hij schonk aan het archief. Tevens bezit hij nog merkwaardige filmopnamen van de Evergemse reuzen tijdens hun uitstappen in en buiten Evergem.

We danken tevens de hr. Antoine Gilles, secretaris van de reuzengroep, Hofblikstraat 7 te Evergem voor de waardevolle inlichtingen die hij ons bezorgde over reuzen Sabbas en Pierken.

Hij is hun vader, die met hart en ziel de reuzen heeft gecreëerd, verdedigd en in stand houdt. Zelden ontmoetten we een persoon die met zoveel liefde en toewijding spreekt over zijn reuzen, de Debbauts reuzen; en met een belangloos gebaar een tiental mooie foto's schenkt aan de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen en het Museum voor Volkskunde. Uit dit interview kunnen we opmaken dat de reuzengeschiedenis van Evergem vier periodes omvat.

De eerste periode dateert van vóór de oorlog 1940-1945. Evergem Hoeksken kent omstreeks 1936 een sterk buurtschap. Jaarlijks met de kermis hebben allerlei volksfeesten plaats; de reuzen Dokus en Isabella doen hun intrede op de wijk, feitelijk geen nieuwe reuzen. Het feestcomité had ze afgekocht van het feestcomité Gent-Muide. Jaarlijks gaan ze rond op 't Hoeksken, in Hekstraat en Schoonstraat. Het oorlogsgebeuren stelt een einde aan de rondgang. De reuzen verdwijnen uit het ontspanningsleven.

Dokus en Isabella 1949

Cliché Aug. Debbaut

Na de bevrijding start een tweede periode, 1949-1955. In de roes van vaderlandslievende gezindheid komen twee reuzen te voorschijn. Op 11 september 1949 doen Bacchus de Zolderman en Isabella Gauwdief hun intrede op de wijk en treden in het huwelijk. De plechtigheid grijpt plaats in het oud gemeentehuis. Met veel luister en ceremonie wordt

het huwelijk bekrachtigd door burgemeester Livinus Van De Voorde, die gelijktijdig het huwelijksboek aan het jonge Evergemse gezin overhandigt. Twee vriendelijke bruidskinderen bieden de trouwringen aan. De namen van beide reuzen steunen op geen enkele herinnering aan de Evergemse geschiedenis. Ze werden uitgevonden door de hr. Bernard Verschueren, directeur van een plaatselijke bankinstelling die in de figuur van Bacchus de Zolderman, het symbool wou leggen van een gevonden man die werkweigeraar was tijdens de bezetting, uitgesloten van de werklozensteun, en zijn leven op een zolderkamer doorbracht om aan de opeising van de bezetter te ontsnappen. De reuzin Isabella Gauwdief wordt "gepensioneerde" genoemd. Schijnbaar beschikt ze niet over al haar zinnen, ze moet in haar levensonderhoud voorzien door een karig pensioentje.

De betekenis van de figuren typeert duidelijk de na-oorlogse periode. Menselijke miseries komen als tragische humor sporadisch nog eens aan bod.

Een jaar nadien wordt het gezin gezegend met twee kinderen, David en Katharina. Op 14 september 1952 heeft er te Evergem een groot reuzenfeest plaats met braderie. Ter dier gelegenheid zijn de reuzen Ida en Karel uit Lovendegem, Manten en Kalle uit Zomergem, en Pier en Mie uit Waarschoot te gast bij Bacchus de Zolderman, Isabella en hun twee kinderen. Een mooie gecostumeerde groep van kinderen, gekleed als Tyrolers, boerkens en boerinnkens vergezellen de reuzen.

In september 1954 wordt een kleinkind geboren en meteen komt een eerste folkloregroep tot stand die regelmatig de reuzenommegang meemaakt onder de volkse benaming: de doop van het reuzenkind. In de groep zien we de bejaarde vroedvrouw die het kind ten doop draagt, vergezeld van peter en meter en twee getuigen. De Evergemse reuzen zijn aanwezig op het reuzenkonvent dat gehouden wordt op 27 maart 1955 te Wetteren⁽¹⁸⁾. Het programma vermeldt ze als volgt: Bacchus en Isabella met hun karakteristieke koppen van het feestcomité Hoeksken-Evergem, samen met hun kinderen David en Katharina en "de boorling". De groep behaalt er de 3de prijs in de reeks van de mooiste reuzengroep. Dit bezoek aan Wetteren is van invloedrijke betekenis geweest in de verdere uitbouw en toekomst van de reuzengroep. De heer August Debbaut, dé vader van de reuzen, heeft er een gesprek met de organisatoren van het reuskonvent, de heren Jos Vermeulen en Prof. Dr. P. de Keyser, beiden uit Gent. Uit dit interessant contact leidt de heer Debbaut af, dat de Evergemse reuzen een bepaalde inhoud en betekenis moeten krijgen. Hij vindt het goed dat de reuzen de tuinbouw van Evergem zouden vertegenwoordigen en dat de huidige en toekomstige reuzen de ambassadeurs van de Evergemse bloementeel worden.

(18) OVZ XXX (1955) 175, Reuzenkonvent te Wetteren.

De derde periode van het reuzenverhaal, tussen 1956 en 1970, betitelen we als groei en bloei van de Debbauts reuzen. Ondanks het grote succes dat de reuzen en hun gevolg genieten binnen en buiten de grenzen van Evergem, blijven bepaalde kosten nog moeilijk te financieren door het feestcomité. Op dit ogenblik beseft de promotor en bezieler van de reuzengroep dat zijn lievelingen niet mogen verloren gaan. Hij neemt het bezit van de reuzen over en zorgt vanaf dit ogenblik voor het onderhoud en verdere ontwikkeling van de Evergemse reuzenfamilie, die in de volksmond vermaardheid verwerft als Debbauts reuzen. De derde periode wordt een bloeitijdperk. De eigenaar gaat een nieuwe richting uit. Hij legt het accent op het economisch aspect van een der Evergemse nijverheden, de bloementeel. Hij maakt van de reuzen een echte tuinbouwersfamilie, zoals er vele bestaan onder de vorm van familiale onderneming.

De geplande hervorming heeft voor gevolg dat de namen van de reuzen worden gewijzigd. De naam Bacchus de Zolderman wordt eenvoudig vervangen door de benaming van de eerste stamvader — van 1936 — reus Dokus. Beide kinderen van Dokus en Isabella worden Jacobus en Jacoba genoemd.

Debbaut's reuzen 1963

Cliché Aug. Debbaut

De Evergemse bloemisten zijn aanwezig op de Heizel tijdens de nationale reuzenoptocht Expo 1958. De naam van Dokus is te Brussel

nog niet bekend, zodat Bacchus nog op het feestprogramma prijkt, samen met Isabella, de kinderen Jacobus en Jacoba en de boorling.

Omstreeks 1960 hebben Dokus en Isabella het zo druk in het bedrijf dat ze twee helpende handen bijkrijgen, de reuzenknecht Slissen en -meid Cesarine. Aan hun kleding en attributen valt duidelijk te zien dat ze bloemisten zijn. Het gezelschap vermeerdert met een tweede begeleidende groep, een zestal mooie bloemenmeisjes. Een mooi bewaarde foto van een reuzenfeest te Borgerhout, uit 1962 geeft ons een duidelijke voorstelling van de volledige groep, bestaande uit de bloemistenfamilie Dokus en Isabella; Cesarine en Slissen, meid en knecht; Jacobus en Jacoba, de kinderen; de boorling; allen begeleid door twee folkloristische groepen bestaande uit het doopfeest en de bloemenmeisjes.

En zo wordt het succes van de Evergemse reuzen groter en groter. "Zeg het met bloemen" blijft de slogan die de reuzen overal meedragen en overal zon en vreugde brengen. De eigenaar van de reuzen ziet het belang in van die slagzin voor de Evergemse tuinbouw, en creëert twee nieuwe reuzen die de verkondigers worden van de blijde boodschap "Zeg het met bloemen". In 1963 komen twee bloemenverkopers bij het gezelschap, ze heten Sabbas en Pierken. Ze zijn ietwat zonderlinge figuren die een attractiepunt uitmaken van de groep. Eerstgenoemde zorgt voor de gekke noot; hij lijkt geen afstammeling te zijn van het reuzengeslacht, Pierken is te vergelijken met een soort militair waarvan het regiment nog niet bestaat. Gewoonlijk openen beide figuren de reuzenoptocht zodat alle aandacht van de kijker naar hen gaat en de nakomende reuzen blijven genieten van die spontane belangstelling.

De levende Sabbas was omstreeks de eeuwwisseling een bloemistenknecht waarvan niemand de echte familienaam kende. Hij werd enkel met zijn bijnaam genoemd. Zijn zonderlinge gelaatsuitdrukking, zoals men die ziet in het reuzenfiguur, gaf een gekke indruk. Hij werd door iedereen voor de gek gehouden. In de reuzenoptocht blijft hij die rol nog vervullen.

De oorsprong van Pierken, de tweede bloemenventer, is ook zonderling. Omstreeks 1900 werd te Evergem een Pierfeest gehouden⁽¹⁹⁾. Al de mannen van Evergem die Pier, Pieter of Pierre heetten, werden tot het feest uitgenodigd en konden deelnemen aan het Pierfeest. Bij dit feest hoorde een bepaalde wedstrijd om dé Pier te ontdekken die als laureaat van het Pierfeest zou worden bekroond. Op een dezer feesten wordt een type, met geringe lichaamsgestalte, als overwinnaar uitgeroepen en gevierd. Deze gebeurtenis is de bevolking bijgebleven; en zo komt het dat de reputatie van het vroegere Pierken bestendig voortleeft in de reus Pierken.

(19) Pierfeesten hadden allerlei volksspelen op hun programma: kaarten, bollen, boogschieten. Het woord "Pierfeest" heeft niets gemeen met bolsporten, wat ook soms "pieren" wordt genoemd.

Op 23 juni 1963 beleeft Gent de grote triomftocht der reuzen in Vlaanderen. De Debbauts reuzen, bestaande uit zes reuzen en de boorling met de twee begeleidende groepen, worden de eerste geclasseerd en ontvangen uit de handen van de jury de ereprijs.

Sabbas en Pierken

De activiteiten van Debbauts reuzen nemen dergelijke uitbreiding dat een dertigtal personen regelmatig geconfronteerd worden met onderhoud, beheer en uitgaan van de achtkoppige reuzenfamilie en de begeleidende groepen. Een nauwer contact van eigenaar met zijn medewerkers dringt zich op. Op zaterdag 7 december 1963 wordt op het Hoeksken bij André Hebberechts het reuzenlokaal ingehuldigd. Burgemeester, de hr. Speeckaert, omringd door voorzitter de heer A. Debbaut en gemeentesecretaris, de hr. Van der Aa, onthullen het uithangbord van het reuzenlokaal bij de tonen van het vaderlands lied. Zeer onlangs brachten we een bezoek aan het reuzenlokaal, gevestigd in Café Lantaarn. Op het houten uithangbord staan Dokus en Isabella geschilderd met het opschrift "Lokaal. Reuzen- en folkloregroep De Evergemse Bloemisten". In het lokaal achter de toonbank staan twee reuzenpoppen, ongeveer 20 cm groot; ze zijn een getrouwvol beeld van Dokus en Isabella. In een zaaltje hangen een dozijn ingelijste portretten van de reuzengroep, een beeldverhaal van de Debbauts reuzen.

De waardering voor de Evergemse reuzen komt tot uiting wanneer het Gemeentekrediet van België in 1966 op hen een beroep doet voor het opluisteren van de feestelijkheden in het Casino te Gent. En zo trekken Debbauts reuzen van de ene hoek van Vlaanderen naar de andere, overal zon en blijheid brengend onder het motto "Zeg het met bloemen". De groei en bloei van de reuzen weegt zwaar op de schouders van de voorzitter de hr. Debbaut; om gezondheidsredenen wenst hij de verantwoordelijkheid van de reuzenfamilie aan anderen toe te vertrouwen.

Zo belanden we in de vierde periode van ons reuzenverhaal : 26 februari 1971. Op die datum maakt de hr. Debbaut zijn voornemen bekend afstand te doen van zijn reuzen en stelt voor een vereniging op te richten die zou instaan voor het behoud van de acht reuzen en de boorling. Aldus wordt de groep omgevormd tot maatschappij "Debbaut's Reuzengroep, de Evergemse Bloemisten". Bijaldien de vereniging ophoudt te bestaan, worden de reuzen eigendom van de familie Debbaut. Hiermede neemt de vader van de reuzen afscheid van zijn kinderen, en stuurt een bijzonder dankwoord tot de mandemaker Albert Van De Steene⁽²⁰⁾, die zoveel jaren goede diensten heeft bewezen aan de folkloregroep.

Pas is de maatschappij gestart, en reeds prijkt op haar agenda de viering van het 35-jarig bestaan A. Debbaut's Reuzen- en folkloregroep. Ter dier gelegenheid wordt een boekje uitgegeven dat een beknopt historisch overzicht geeft van "De Evergemse Bloemisten" geschreven door W. D'Hooghe. De feestbrochure is rijk geïllustreerd⁽²¹⁾.

Op 12 september 1971 trekt een prachtige feeststoet door de straten van Evergem. Ook Pol en Lieve van de wijk Belzele zijn van de partij.

Voor Debbauts reuzengroep is nog een mooie toekomst weggelegd. De ere-voorzitter van de nieuwe vereniging, de heer August Debbaut, verdient een ere-saluut, want vele jaren heeft hij met zijn reuzen een slogan en een spreuk in woord en beeld omgezet: "Zeg het met bloemen", "Geen rijker kroon dan eigen schoon".

Evergem-Belzele

Op zondag 16 mei 1971 ging voor de 10de maal de prachtige folklorestoet uit met als tema's: volkskunde uit eigen streek en van over de grenzen en het sprookjesmotief. In dit hoekje van het Meetjesland kwam reus Pol den Bakker in 1963 ter wereld. Het jaar nadien treedt hij in het huwelijk met Pauline van de Lieve⁽²²⁾. De viering van het eerste decennium van de folklorestoet in 1971 werd bijgewoond door Pol en Lieve. Ze maakten van de gelegenheid gebruik gastheer te zijn en hun stamgenoten te begroeten uit Lovendegem, Waarschoot en de Debbauts-reuzen uit Evergem. Pas waren de vreugdeklanken van 1971 gedempt of daar werd reeds gezegd en geschreven dat de jongste folklorestoet ook de laatste zou kunnen zijn. Inderdaad het is een harde waarheid, maar 't is zo geweest. Na 1971 werden geen feestoptochten meer geor-

(20) Een bijzonder woord van waardering voor de Hr. en Mevr. Albert Van Driessche, burgemeester (voorzitter) van de reuzengroep. Beide besteden hun beste zorgen aan het onderhoud van de reuzen. Sinds vele jaren bewijzen ze de beste diensten aan de reuzengroep.

Een woord van lof voor de hr. Richard Van Acker, die reeds meer dan 25 jaar reuzendrager is en op alle uitstappen aanwezig was.

(21) Tot ons spijt constateren we dat bepaalde gegevens en data van het historisch overzicht "De Evergemse Bloemisten" niet kloppen met dokumentatie uit ons archief. Ons steunend op krantenknipsels en op mondelinge informatie ons verstrekt door de hr. August Debbaut op 25 augustus 1974, poogden we de geschiedenis getrouwer te benaderen.

(22) OVZ XXXXVI (1971) 134

ganiseerd door het plaatselijk feestcomité wegens té zware financiële lasten bij dergelijke festiviteiten. Pol den Bakker en zijn echtgenote zijn sindsdien als het ware uit het openbaar leven van Belzele verdwenen.

In 1972 is er met de jaarlijkse meifeesten niets georganiseerd geweest. In 1973 blijft de folklorestoet achterwege en wordt vervangen door een muziekfestival. Het is iets nieuws voor Belzele maar de vergelijking met de feestelijke optocht van vroeger is niet te maken. Pol en Lieve zijn ondergedoken. In de jonste jaren zijn ze niet meer verschenen, wat erg valt te betreuren.

Gavere

Ons jaaroverzicht 1967⁽²³⁾ stelt de Gaverse reuzen voor en eindigt met de pessimistische noot: "Wanneer doen de reuzen weer hunne rondgang?". Herinneren we eraan, dat de viering van de tiende omme-gang plaats had in 1957. De feestelijkheden op en rond dit eerste decen-nium zijn jammer genoeg ook de zwanenzang geweest van Tonus (1948), Tonia (1950) en Nele (1955). Pogingen om de reuzen opnieuw in het brandpunt van de belangstelling te krijgen, mislukten. In 1971 wordt de noodkreet gealarmeerd in de pers, onder de titel "Wie kent nog de Gaverse reuzen?". Ingevolge dit artikel hebben we ons licht ter plaatse opgestoken en vernamen we enkele bijzonderheden.

In 1971 is het veertien jaar geleden dat de reuzen ten dode staan op-geschreven. Onze zegspersoon, de hr. Louis Van Quaille⁽²⁴⁾ tevens wijk-burgemeester van de folklore, blijft nog pessimistisch gestemd. Hij hoopt nochtans dat de reuzen eenmaal hun verloren plaats weer zullen innemen op het programma van de feestelijkheden. De mooie hoofden en de kleding bewaart Mevrouw J. Van Hecke-Germaine Contreras. De wissen reuzengeraamtes die vele jaren bewaard werden in de brouwerij van de heer M. Contreras⁽²⁵⁾ zijn door de memel opgevreten en totaal vernietigd. Een paar huppelpaarden blijven nog toevertrouwd aan de beste zorgen van Mejuffer Elza Verstraeten⁽²⁶⁾; het wissen geraamte van deze paard-jes biedt weinig kans nog lang in leven te blijven.

In 1971 schreef de pers: "Gebeurt in 1972 het reuzenmirakel?" Jammer genoeg is het antwoord totnogtoe negatief. Hoofden en kleding van de reuzen wachten op een lichaam met een nieuw hart. Men zoekt dragers die hun eigen bezieling en liefde voor de reuzen kunnen over-dragen aan de reuzen zelf en aan de Gaverse bevolking. Wanneer het hart van de mensen en het hart van de reuzen weer één eenheid vormt zal het reuzenmirakel in vervulling gaan. We wachten.

(vervolgt)

M. DAEM

(23) OVZ XXXXIII jg. (1968) 54

(24) We danken de hr. Louis Van Quaille, Couterhof, Kerkstraat 29 Gavere voor de gegeven informatie.

(25) De hr. M. Contreras, brouwer, is de broer van Mevr. Germaine Contreras. Hij woont in de Molenstraat 12 te Gavere. In aug. 1974 gaf hij ons de inlichtingen waar de kleding zich bevindt.

(26) Woont in de Molenstraat te Gavere.

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

Vereniging zonder winstoogmerk

De Bond bevordert de studie van de volkskunde en geeft sedert 1926 het tweemaandelijks tijdschrift « Oostvlaamse Zanten » uit, waarin volkskundige bijdragen en de resultaten van volkskundige enquêtes in Vlaanderen gepubliceerd worden.

De Bond schrijft ten laste van zijn Alfons de Cockfonds tweejaarlijks een prijsvraag over volkskundige onderwerpen uit, organiseert voordrachten, tentoonstellingen en reizen.

De Bond is eind 1968 gestart met een Kantwerkstersclub Sint-Katelijne, die cursussen in kantwerk organiseert, thans gespreid over vier jaar.

Raad van Beheer van de Bond: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: Lic. R. van der Linden; ondervoorzitters: Lic. M. Daem en J. Pieters; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: A.G. Homblé; leden: H. Depoorter, J. De Vriendt, Dr. R. Haeseryn, G. Hebbelynck, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, R. Tondat, F. Van Bost, Prof. Dr. P.J. Vandenhoute, Lic. A. Van den Kerkhove, G. Van Peteghem en G. Weze.

Dagelijks bestuur van de Bond: voorzitter: Lic. R. van der Linden; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: A.G. Homblé; leden: Dr. R. Haeseryn en G. Hebbelynck.

De Bond heeft daarnaast volgende permanente commissies:

Kommissie voor volkskundige Enquêtes: voorzitter: Lic. R. van der Linden; leden: M. Broeckhove, Lic. M. Daem, Dr. R. Haeseryn, J. Pieters en G. Weze; adviseurs: Lic. H. Arens en M. Van Wesemael.

Kommissie voor feesten en reizen: voorzitter: G. Weze; leden: M. Broeckhove, G. Hebbelynck, F. Van Bost, G. Van Peteghem, F. Van Belle en Dr. R. Haeseryn.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond in 1927 in het voormalige Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, is sedert 1962 overgebracht naar het Kinderen Alynsospies, Kraanlei 63, Gent. De Bond beheert het Museum dat de Stad Gent bij besluit van 27-9-1931 in bescherming heeft genomen. Daartoe heeft de Bond een beheercommissie in het leven geroepen bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Beheercommissie Museum voor Volkskunde: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: G. Weze; ondervoorzitter en konservator: Dr. R. Haeseryn; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: G. Hebbelynck; leden: H. Depoorter, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, F. Van Bost, Prof. P.J. Vandenhoute, Lic. R. van der Linden, G. Van Peteghem en drie stadsafgevaardigden.

Dagelijks bestuur en aankoopcommissie van het Museum voor Volkskunde: voorzitter: G. Weze; ondervoorzitter en konservator: Dr. R. Haeseryn; penningmeester: G. Hebbelynck; sekretaris: M. Broeckhove.

(Vervolg van tweede blz. van de kaft).

35. **Voorzitter F. Van Es** ter ere Huldebetoon en Bibliografie. Inleiding « De Wals der Zestigjarigen » door Prof. Dr. P. DE KEYSER. 1954, 24 blz., 1 ill. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 5 F porti.
36. **De 78ste Rattenschieting te Zaffelare** door Lic. M. DAEM 1970, 15 blz., 6 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
37. **Cikorei** door Lic. R. VANDER LINDEN (nr. XXXIII v. Uitgaven Kon. Bond...) 1973, 48 blz., 1 kaart, rijk geïllustreerd. Prijs: 80 F (leden 55 F) + 7 F porti.
38. **De Gentse Kant** door M. BROECKHOVE, met uitleg door Mevr. L. VAN DIJK-VANHOOREN (résumé en français) (nr. XXXIV v. Uitg. Kon. Bond...). 1973, 36 blz., 12 ill. Prijs: 105 F (leden 85 F) + 7 F porti.
39. **Kantwerkstersclub St. Katelijne - Kursus Cluny 2e leerjaar**. Prijs: 185 F + 7 F porti.

REEKS: UIT HET GENTSE MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Verkrijgbaar op het Museum voor Volkskunde, Kraanlei 63, Gent

1. **Uit de Geschiedenis van het Saffarke of Kogelflesje** (mit einer d. Zusammenfassung) door M. Van Wesemael. Prijs: 40 F + 5 F porti.

Elk bedrag vooraf storten op postrekening nr. 000-0096946-43, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

UITVERKOCHT zijn: Herdenkingsalbum Alf. de Cock — Het Stroodekkersbedrijf door Cl. Trefois — Lodewijk De Vreese Bibliografische studie — De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land, door Cl. Trefois — De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore, door Cl. Trefois — De Tinnepotgieterij te Gent door J. Boes — Galerij van Gentsche Typen door E. Andelhof — De Magie van het Poppenspel, door F. Van Es en anderen — Devotie tot de Heilige Donatus, door M. Broeckhove — Sint-Kristoffel. Legenden. Verering, Verspreiding, door

(Zie vierde bladzijde van de kaft)